

Jiří Vacek

Josef Seegen a Adalbert Stifter

Ve svém příspěvku *Polenský rodák v korespondenci ruských spisovatelů*, uveřejněném v 3. čísle Polenska v roce 2005, jsem se soustředil na vztah Ivana S. Turgeněva a Alexeje K. Tolstého ke karlovarskému lázeňskému lékaři Seegenovi. Dalším světovým autorem, který zanechal ve své korespondenci svědectví o Seegenovi, je klasik německé literatury, básník Šumavy Adalbert Stifter (1805-1868), bezesporu největší zjev mezi německými spisovateli 19. století, pocházejícími z Čech.

Začátkem šedesátých let přistoupil Stifter, občanským povoláním zemský školní inspektor a konzervátor památek v hornorakouském Linci, k práci na historickém románu „Vítek“, představujícím první část zamýšleného, ale nerealizovaného cyklu o rodu Rožmberků, jehož tématem jsou děje z počátku českého království. Na podzim 1863 se u něho začaly projevovat vážné zdravotní potíže a lékaři, konstatující jaterní onemocnění, včetně proslulého vídeňského internisty Johanna Oppolzera, Stifterova jihočeského krajana, mu shodně doporučovali léčebný pobyt v Karlových Varech. Lze téměř s jistotou předpokládat, že právě profesor Oppolzer mu doporučil Josefa Seegena. Stifter musil vynaložit mnoho úsilí na opatření finančních prostředků na cestu a lázeňský pobyt, nakonec se mu je podařilo sehnat díky výpomoci přátel, včetně svého nakladatele a současně mecenáše a přítele z nejoddanějších Gustava Heckenasta. A tak na počátku května 1865 odcestoval společně s manželkou Amálií (pocházela z moravského Kojetína), neteří Katharinou Mohauptovou a psíkem Putzim přes Pasov, Řezno a Cheb do Karlových Varů. Tam se shodou okolností léčil v téže době Stifterův přítel, německý malíř Karl Piloty, autor známého obrazu *Seni u mrtvol*y Valdštejnovy. 22. května píše Stifter dvornímu radovi při hornorakouském místodržitelství Adolfu von Kriegs-Au: „Po celou cestu nás provázelo nádherné počasí... V Karlových Varech jsem ihned navštívil doktora Seegena a poté si najal byt. Bydlíme na Kostelním náměstí s překrásným výhledem na Zřídlo... Jídlo si necháváme donášet z blízkého hostince druhé třídy, je velmi dobré a levnější než v Linci u „Velkovodý Karla“. Snídaně a svačiny si připravujeme doma v kuchyni... V pátek 5. května přišel lékař, vyšetřil nás všechny tři důkladně a zjistil u mne chronický žaludeční katar s jaterní a žlučnickovou afekcí, u manželky nemocný žlučník a u neteře zbytnělou slezinu následkem střídavé zimnice. Mně předepsal Zámecký pramen, manželce a neteři Mlýnský pramen. Ve dne máme pít kysibelku s vínem, což rádi činíme, protože je to chutné. U manželky a u neteře se voda dosud výrazně neprojevila, u mne v podstatě také ne, snášíme ji dobře, já vypadám den ode dne lépe, hlad se zvětšuje a lékař říká, že voda na mne působí tak příznivě, jak jen lze. Po skončení léčby se mám odebrat do tiché, zdravé krajiny, v níž se účinky teprve doopravdy dostaví. Kéž by Bůh dal.“

Z 1. června pochází Stifterův obsáhlý dopis nakladateli Heckenastovi: „...V předposledním dopise jsi vyslovil domněnku, že můj neduh musí být závažnější, když mě poslali do Karlových Varů... Oppolzer ve Vídni, Gustav Braun ve Vídni a zdejší lékař Seegen vysvětlují můj neduh jako chronický žaludeční katar a podle všeho, co řekli a co jsem sám o tomto neduhu četl, musím být úplně stejného mínění... Zdejší lékař řekl Pilotymu, který je tu se stejným neduhem a má stejného lékaře, že se zcela jistě uzdravím... K uzdravení, jehož náznaky podle lékařova pozorování u mne existují, dojde později během dodatečné léčby při klidném životě prožívaném v pohodě... Dnes (1. června, včera jsem nestačil dopis dokončit) přišel můj lékař, Dr. Seegen, jemuž jsem dal výtisk „Vítka“, a vnesl do domu upřímné nadšení; je prý to velké, hutné, skvělé, čtenář se ponoří do dávnověku a už se od něj neodpoutá, kniha působí strhujícím dojmem atd. Ten muž je velmi vzdělaný, vážný a spíše přísný než lehkomyšlný a já jsem žasl, když jsem ho viděl tak nadšeného. Radost, kterou mi udělal, byla velkým dobrodiním, cítil jsem se znovu posílen...“

Z Karlových Varů se Stifter vydal poprvé a zároveň naposledy v životě do Prahy. Je paradoxem, že byl v Praze jen jednou, a to pouhých deset dnů, přitom navíc veden svědomitostí, aby mohl na základě autopsie dokončit druhý a třetí díl „Vítka“. Stifterova přítomnost se stala událostí pro kulturní Prahu, tisk živě komentoval jeho pobyt v hlavním městě. Je známo, že Stifter toužil i po setkání s Františkem Palackým, ten však byl v oné době upoután na lůžko na zámku svého zetě Fr. L. Riegera v Malči u Chotěboře. Ze Stifterových dopisů z Prahy a o pražském pobytu vane duch hektického spěchu nemocného autora, v dopise psaném 20. června se svěčuje již zmíněnému Adolfu von Kriegs-Au: „10. června jsme odjeli z Karlových Varů do Kynžvartu. Tam jsme zůstali dva dny. 13. jsme jeli z Kynžvartu do Plzně a 14. do Prahy a v Praze jsem dosud. Byl by to ale špatný lék pro mne, zůstat v Praze. Ten ruch a způsob, jak jsem vyžadován, mne velmi rozčiluje a já přahnu celou bytostí po klidu. Karlovarský lékař mně ho také předepsal a nerad mě do Prahy pouštěl.“

Ještě v roce 1865 byl Stifter penzionován při zachování dosavadního platu 1890 zlatých ročně s přihlédnutím k jeho zásluhám, což mu přineslo značnou duševní úlevu. Jeho příští karlovarský pobyt v následujícím roce však připadl na dobu stupňujícího se napětí mezi Rakouskem a Pruskem, které se negativně odrazilo na jeho psychickém stavu. K tomu přibyla opětná starost o získání prostředků na cestu, ale 1. května 1866 byl opět s rodinou ve stejném složení jako loni v Karlových Varech, v témž domě „U Dvou princů“. Jeho pobyt však byl zkalen vědomím hrozící války. Následující válečný konflikt, který se završil porážkou Rakouska v bitvě u Hradce Králové, Stiftera jako rakouského vlastence a pacifistu hluboce zasáhl a zdrtil.

Třetí a poslední Stifterův pobyt v Karlových Varech trval od 30. dubna do 4. června 1867. Během něho pacienta dvakrát uprostřed noci přepadl nervový zá-

chvat provázený úzkostnými stavy a jeho bytná od „Dvou princů“ Anna Wagnerová vyprávěla později mladému karlovarskému hudebníku Aloisu Janetschowi, který k dvornímu radovi Stifterovi zbožně vzhlížel, že musila dávat pozor, aby si něco neudělal. Dva měsíce po návratu z lázní se Stifter svěřuje 6. srpna z Lince v dopise adresovaném Heckenastovi: „...Začnu naším karlovarským pobytem. Kromě chladna, které nás přinutilo čtrnáct dní topit, byl náš pobyt velmi příjemný a co je hlavní, velmi prospěšný. Dr. Seegen mi řekl den před odjezdem: ‚Váš žaludeční katar je překonán, nervový stav se zlepšil s tělesným zesílením a všechno bude zcela dobré. Pište mi o účinku karlovarských vod, do Karlových Varů ale v nejbližší době nejezděte, nezvykejte si na to.‘ To, co řekl, se projevuje. Zesílil jsem, vypadám lépe než před svou nemocí a cítím se dobře. Jen nervy jsou dosud podrážděny, ale mnohem méně než dříve. Zdá se, že jdeme přece jen vstříc lepším časům...“

Osud, žel, rozhodl jinak. V lednu 1868 zvolil Adalbert Stifter dobrovolný odchod ze života.

Literatura:

STIFTER, Adalbert: Briefe. Band 3. Leipzig 1869.

ROEDL, Urban: Adalbert Stifter. Geschichte eines Lebens. Bern 1958.

JAROŠ, Zdeněk: MUDr. Josef Seegen, Polensko, roč. IX. 2000, S. 6-7.

PRCHAL, Jan: Biografický slovník Polenska. Polná 2002, S. 159.

Jindřich Coufal

Z historie mládežnických spolků ve Zhoří

Byly to především spolky, které utvářely jakési duchovní centrum českých obyvatel především na venkově. Tradice sdružování, tradice spolkové činnosti se rodila již ve středověku. Dokladem toho jsou zejména různé řemeslnické cechy a společnosti. Doba národního obrození se pak stala východiskem pro zakládání nových spolků. Během devatenáctého a počátkem dvacátého století vznikají různé „Besedy“ – zejména čtenářské, jejichž smyslem bylo, jak řečeno z jejich stanov: „...*společenský život buditi, přiměřeně a důstojně se baviti.*“ Hlavní náplní se stalo čtení poučných i zábavných knih, pořádání besed, deklamací a zejména hraní divadel. Ochotnické divadelnictví mělo mnohaletou tradici i ve Zhoří.

První společensko-mládežnickou organizací, kterou zaznamenala v naší obci historie, byla počátkem 20. století **Národní jednota** s oficiálním názvem Místní odbor Národní jednoty pro Jihozápadní Moravu ve Zhoří – okres Jihlava. O jejím vzniku a činnosti zaznamenal ve svých vzpomínkách její spoluzakladatel, učitel a správce místní školy Theodor M a l e c, který ve Zhoří působil v letech 1899-1929. Uvádím zde jeho doslovný zápis:

„Bylo to roku 1906, kdy za letního jednoho dne odpoledne zavítali ke mně do školy tři tehdejší pracovníci národní: Jan Máša, bývalý redaktor Jihlavských listů, tehdy starosta Ústřední Národní jednoty v Brně se svými tajemníky Tomanem a Pospíšilem a zasazovali se o to, abych se přičinil, by ve Zhoři zřízen byl Místní odbor pro Zhoř a okolí. Nebyl jsem právě pro tuto věc příliš nadšen a to hlavně proto, že tehdy vládlo o Národních jednotách mínění, že jsou trochu snad svobodomyšlné a vedou si moc pokrokově. Neodepřel jsem přímo, ale v uvážení toho, že snad i přes můj odpor podařilo by se Odbor zříditi a já zůstal bych osamocen. Zašel jsem proto k tehdejšímu panu faráři P. Mičovi a výsledek naší domluvy byl, že tedy odbor zřídíme. Pan farář převzme předsednictví a já jednatelství. A tak ještě téhož roku došlo ke zřízení Odboru a pan farář Miča řídil jako předseda a pokladník spolek do roku 1908, kdy byl ustanoven administrátorem do Opatova. Po něm nastoupil do zhořské farnosti P. Cyriak Novotný, jenž ihned přistoupil za člena Jednoty a svou přednáškou dne 2. února 1909 v Odboru konanou „V čem záleží pravé vlastenectví“ získal si náklonnost všeho členstva, že ho téhož dne zvolili přítomní svým předsedou. Až do roku 1914 Odbor bez hluku sice nenáročně pracoval a získal si jistě nemalých zásluh o povznesení národní: na příklad věnoval podpory peněžité na knihovnu školní a na pomůcky, konal přednášky v místě i v přespolní obci Nadějově, pořádal i zábavní večírky divadelní, zpěvní a hudební... Přišla válka – utichla činnost. A že jsme byli – totiž pan farář a já trochu moc až národní, dalo se nám pocítiti, když Odbor pozval na svoji schůzi řečníka z Brna pana Pospíšila, jenž ohnivými slovy líčil zde zápas Čechů o české školy pro jejich děti a živými barvami znázornil nám strasti některých dětí ve školách. Byli jsme obviňováni, že jsme měli takovou pobuřující schůzi rozpustit. Jako námitku proti jsme uváděli, že schůze byla řádně ohlášena, jméno řečníka a předmět také a že mohlo hejtmanství do schůze poslati vládního komisaře... Přišla válka a uspala všechny spolky tu do větší, nebo do menší nečinnosti. I náš Odbor neudělal v ta léta nic. Ještě 2. března 1914 konal svoji schůzi a téhož dne zábavný večírek pro občany. V letech 1915 – 1918 nebyla činnost žádná. Až po válce – po převratu – Odbor hlásí se k životu: 26. listopadu 1918 uspořádal oslavní průvod na paměť prohlášení Československé republiky se vzletnou promluvou jejího předsedy P. N o v o t n é h o, načež navečer konán slavnostní průvod po vesnici. Dne 2. března 1919 pořádán zábavní večírek s divadelním představením. 8. dubna 1919 členové účinkovali při hraní divadla ve Zhoři. V roce 1920 Odbor rozprodal dvě stě losů Národní jednoty pro menší nové školy.

Dne 15. srpna 1920 konána v sále U Vitků schůze s přednáškou o dáвке z majetku. 3. července pořádána velkolepá celodenní národní slavnost na oslavu postavení a posvěcení pomníku padlým a nevěstným vojínům z farnosti. Naše knihovna je ob-sáhla, do které každého roku jsme opatřili mnoho nových knih a snad konala po celou dobu války dobře svoji úlohu. Po válce s povolením Okresní politické správy v Jihlavě pořádal Odbor dne 26. listopadu 1918 po zmírnění chřipky oslavu prohlášení samostatnosti Republiky Československé. Na tuto celodenní oslavu s tak bohatým programem byla k nám vyslána od Okresní politické správy deputace legionářů a vojínů, kteří dávali pak v novinách chválu nám za velkolepou tuto oslavu a podiv vyjadřovali,

že v tak malé obci něco takového neočekávali... Dne 2. března 1919 mimo obvyklou činnost pořádán povolený Okresní politickou správou pod číslem 1118 zábavný večer s divadelním představením. Rovněž 8. dubna 1919 členové účinkovali při hraní divadla ve Zhoří a v roce 1920 zúčastňovali se částečně divadelních zábav a schůzí i v Nadějově a ve Stáji. Dne 8. prosince 1921 konal Odbor svoji valnou hromadu, na níž pomluvil pan předseda o účelu Národní jednoty a jednatel o Karlu Havlíčku Borovském. Byly vykonány i volby a zvoleni tito členové: P. Cyriak Novotný – předseda, Theodor Malce – jednatel a pokladník a další členové výboru: Jan Vomela, Rudolf Klíma, František Vaněk a Jan Vyzíbl z Nadějova. V roce 1922 se Odbor k činnosti nedostal. Pan farář Novotný začal churavěti, stěžoval si na velké bolesti hlavy a 27. listopadu zemřel. Teprve po roce dne 23. prosince 1923 se konala valná schůze Odboru na níž pohrobní vzpomínku zemřelému věnoval jednatel spolku. Novým předsedou zvolen P. Viktor Mastný, farář zhořský.“

Tolik ze záznamu učitele Theodora Malce o první společensko-mládežnické organizaci v naší obci, založené v roce 1906 předními zhořskými občany, farářem P. Mičou a správcem místní školy – učitelem Malcem. Po odchodu P. Miči se ujal této činnosti nově ustanovený farář ve Zhoří P. Cyriak Novotný a po jeho smrti krátce i P. Viktor Mastný. I když nemáme o Místním odboru Národní jednoty více zpráv, zejména o jeho kulturně-vlastenecké činnosti, měl jistě počátkem dvacátého století v naší obci velký význam. Různé veřejné oslavy, pořádání divadel, schůzí i velká knihovna zde po řadu let kladně výchovně působily na občany i okolních vsí...

Počátkem 20. století nastupuje mladší generace v nově vzniklé Československé republice do veřejného života, která není mnohdy pro svoji vitalitu a energii dosti pochopena generací starší. Společenský život se politizuje, vznikají nové organizace a spolky. V této době ve Zhoří Místní odbor Národní jednoty zaniká a v roce 1921 je zde zakládána nová mládežnická organizace nazvaná **Sdružení venkovské omladiny**.

Dne 21. května 1921 pod čj. 8699 Okresní politická správa v Jihlavě sdělila, že nezakázala zřízení místního odboru pod názvem „Místní skupina Zhoř – Sdružení venkovské omladiny na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku se sídlem na Velehradě – pro Zhoř a okolí se sídlem ve Zhoří“. V zachované pamětní knize této organizace je na úvodním listě zapsáno: „Skupina Sdružení venkovské omladiny pro Zhoř a okolí byla založena ve Zhoří v roce 1921. Na pozvání dp. faráře Cyriaka Novotného se dostavil do Zhoře p. kaplan František Baláz z Kamenice, který promluvil k mládeži v domě pana Rudolfa Klímy o důležitosti Sdružení venkovské omladiny pro katolickou mládež venkovskou. Spolek na to ustaven a předsedou zvolen Jan Coufal, rolnický syn ve Zhoří čp. 16. Schůze členské se konaly a záznamy se nevedly. První záznam jest ze dne 24. srpna roku 1925...“

Členské schůze této organizace se konaly v selském domě čp. 16 (u Coufalů) ve větší světnici, kterou majitel zapůjčoval mládeži jako jejich spolkovou místnost. Zde byla umístěna i jejich knihovna. Divadla i různé besídky a zábavy pro občany se pořádaly v malém sále hospody U Vítků čp. 8.

Dne 24. srpna 1925 přednesl bratr zhořského faráře P. Viktora Mastného, ThDr. Bohumír Mastný, projev, ve kterém vyzval všechny členy tohoto sdružení k činorodé práci pro vlast a obec. Z této schůze byl odeslán projev věrnosti a oddanosti sv. Oci

prostřednictvím Ordinariátu v Brně. Téhož měsíce členové Omladiny nacvičili a sehráli dne 23. srpna za režie ThDr. Bohumíra Mastného divadelní představení A. Do- stála *Od starého ku mladému posvícení*. Na vstupném bylo vybráno 463 Kč.

Na výborové schůzi dne 29. října 1925 bylo opět dohodnuto sehrát dne 13. prosince v hostinci u p. Antonína Vítka další divadlo *Venkovská královna – Helenka z paz- derny*. Na vstupném bylo vybráno 275 Kč, čistý zisk činil 122 Kč.

Dne 30. prosince 1925 byla konána za účasti 26 přítomných členská schůze v soukromé místnosti pana Františka Coufala čp. 16. ThDr. Bohumír Mastný promlu- vil o lidském charakteru a náboženském přesvědčení. Následovala přednáška členky „Omladiny“ Anny Pavlíčkové o úkolech a povinnostech členů sdružení. Protektor sdružení, místní farář P. Mastný, navrhl, aby skupina odebírala časopis *Šťastná ro- dina*. Schůze „Omladiny“ vždy končily pozdravem „Zdař Bůh!“, zpěvem omladinář- ské hymny a někdy i státní hymnou *Kde domov můj*.

V roce 1926 poznamenaly činnost spolku spory o zapůjčení divadelního jeviště, které si přivlastňoval založený místní agrární dorost a omladinářům ho odmítal zapůj- čit. Na divadelní představení od Kryštofa Kuchyňského *Oběť zpovědního tajemství* si Zhořští obstarali jevištní konstrukci z Nadějova, kde bylo toto představení sehráno 21. března a opakováno ve Zhoří dne 25. března. Hrubý zisk 239 Kč.

Dne 26. prosince 1926 byla sehrána další divadelní hra od Aloise Nováka, nazvaná *Student politik*. Hrubý zisk z divadla činil 370 Kč, na režii vydáno 274 Kč. V tomto roce se konsoliduje členská knihovna, která již čítá 240 vázaných knih. Letos z ní vypůjčeno 130 knih a od jejího založení bylo 627 výpůjček. Na knihy byla pořízena skříň, zakoupená z příspěvků dárců. Knihy byly řádně urovnány a zaevidovány. Kni- hovnicí byla zvolena Anna Pavlíčková. Členský příspěvek na rok byl stanoven ve výši 3 Kč.

Na devíti schůzích, konaných v roce 1926 a zaměřených více nábožensky, vystoupil se svými proslovy zejména ThDr. Bohumír Mastný; Anna Pavlíčková se zaměřila ponejvíce na výchovu členů ve spolku – obětavost, pokora, pomoc bližnímu a pod. Recitovány zde byly i pronárodní básně. Rovněž byl dohodnut termín společných sv. přijímání členů „Omladiny“ u příležitosti svátku sv. Cyrila a Metoděje. Počátkem července se někteří členové zúčastnili národních poutí na Velehrad a Hostýn.

V roce 1927 se divadlo nehrálo. Na jedné ze schůzí se členové sdružení dohodli, že si konstrukci jeviště pořídí vlastní – spolkovou.

V průběhu roku 1928 bylo konáno pět členských schůzí. První divadelní představení s názvem *Zraněné srdce* od Stanislava Nováka sehráli členové v březnu. Na vstupném vybráno pouze 212 Kč, z důvodu vyšších finančních nákladů, vynaložených na pří- pravu. Proto bylo dohodnuto nacvičit jako pokračování předešlé hry díl druhý pod názvem *Dvojí probuzení z okovů*. Na vstupném bylo tentokrát vybráno 252 Kč. Na pořízení nového vlastního jeviště přispěl finančním obnosem místní duchovní správce P. Viktor Mastný. Ze spolkové knihovny bylo zapůjčeno 71 knih.

V následujícím roce 1929 byly sehrány dvě divadelní hry. První s názvem *Mistr Ši- dlo* od Jaroslava Streita. Obecenstvu se toto představení velice líbilo. Hrubý zisk činil celkem 318 Kč. Druhá divadelní hra *Devět křížů, aneb krvavá svatba nad Domašovem*

od Jana Rosola dle historické události u Velké Bíteše byla sehrána 20. března za velké účasti diváků. Hrubý příjem činil 456 Kč. Hra byla opakována 24. března 1929 v Řehořově.

Na schůzi konané dne 11. února 1929 bylo navrženo sehrát jedno divadelní představení a čistý výtěžek jako dar „Omladiny“ věnovat místnímu hasičskému sboru na zakoupení stříkačky. Dne 5. července se šest členů místní skupiny zúčastnilo v Praze Svatováclavských oslav. Pěti členům se dostalo od spolku příspěvku na cestu. V říjnu se čtyři členky zúčastnily „Dušičkové slavnosti“ v Příbyslavicích. Do knihovny bylo zakoupeno 20 nových knih. Členové se v plném počtu zúčastnili oslav sv. Václava u kaple v Nadějově.

Na valné hromadě 30. ledna 1930 bylo zvoleno následující vedení místního sdružení: předseda Karel Klimeš, jednatel Josef Strnad, pokladník Filip Šupka, náhradníci: Václav Číhal a Stanislav Suk. Členy výboru se stali Rudolf Jaroš, Josef Vítek, Jaroslav Kašik, Marie Klímová, Anna Pavlíčková a Františka Kašiková. Ochotníci sehráli tři divadla. Dne 16. února s názvem *Románek na horách*; příjem ze vstupného činil 276 Kč. Dne 5. října byl sehráno představení *Svatý Václave!* od J. G. Rossa a 7. prosince hra *Mikuláš a čert* od Jaroslava Streita.

Z činnosti v roce 1930. Konány byly dvě členské schůze a šest výborových. Dne 5. srpna odjelo 14 členů na ověněném voze (zapůjčeným s koňmi od pana Coufala) na Orelskou slavnost do Měřina. Někteří členové se zúčastnili Svatováclavského sjezdu v Třebíči. Všichni byli přítomni na slavnostní bohoslužbě u kapličky sv. Václava u Nadějova, kde pronesl nadšené kázání P. Otto Popelář z Brtnice. Během roku vypůjčeno ze spolkové knihovny 150 knih. Na výroční schůzi se členové usnesli, aby „Omladina“ na veřejnosti vystupovala samostatně a vždy hájila směr křesťanské výchovy a kultury.

Na valné hromadě konané 1. února 1931 podává protektor sdružení P. Mastný referát ze sjezdu v Brně, který se konal za přítomnosti čtyř set zástupců spolků „Omladiny“ z celé Moravy a za účasti biskupů z Brna a Olomouce. Zde bylo rozhodnuto, že spolek „Omladina“ bude užívat pozměněného názvu **Sdružení katolické omladiny**. Časopis *Naše omladina* v novém tisku byl radostně přivítán a bylo dohodnuto, že ho budou všichni odebírat. Chudším členům se přispělo ze spolkové pokladny. Všichni přijali reorganizaci spolku s radostí.

Z činnosti sdružení za rok 1931. Konány byly tři výborové a tři členské schůze, na které docházeli i zástupci sousedních obcí z Nadějova a Arnolce. Dne 22. března byla pořádána Besídka přátel „Omladiny“ v domě pana Coufala čp. 16 za účasti zhořských členů a příznivců z Nadějova. Josef Vítek ve své přednášce povzbuzoval k větší činnosti nadějovskou mládež. Sehrána byla dvě divadla. Dne 1. března od J. G. Rossa *Stržený kříž*, ve kterém bylo upozorňováno na tehdejší zhoršující se výchovu mládeže a budoucí její důsledky – materialismus. Hrubý zisk z představení byl 296 Kč. Druhé představení *Svatební cikánský závoj* od Václava Holáška bylo předvedeno s velkým úspěchem dne 6. prosince. Hrubý zisk činil 281 Kč. Členové sdružení se zúčastnili čtyř slavností: 14. června sjezdu katolické mládeže na Polensku v Hrbově, kam jeli na ověněných jízdních kolech, dne 5. července v Kamenici na slavnostním otevření

nové Orlovny a 16. července v Kněžicích na svěcení Svatováclavského domu, kam jelo 14 členů ze Zhoře, 8 z Arnolce a 2 ze Stáje. Dne 7. srpna to byla účast na dožínkové slavnosti v Černé. Skupina nacvičila národní tanec „Moravskou besedu“. Do hostince byl dáván předplacený tisk novin *Selské hlasy* a *Naše Omladina*. Dle zápisů o činnosti, které se vedou od roku 1925, sehrálo sdružení dosud 14 divadelních představení. Hrubý zisk z nich činil 4938 Kč. Byla pořízena konstrukce jeviště a knihovna.

V roce 1932 byla sehrána tři divadla. Dne 8. února to byla hra s názvem *Veselí tři mušketýři* od Richarda Branalda. Divadlo bylo voleno zvláště k obveselení všech přítomných a tím více, že úlohu staré hospodyně Rozmariánky hrál Leopold Matějček, když členky pro nějaké vtipy vandráků úlohu ve hře odmítly. Druhá divadelní fraška od O. Dubovského *Na manželské frontě klid* byla sehrána 1. května; hrubý zisk činil 220 Kč. Třetí divadelní hru *Mlynář a jeho dítě* od Ernesta Raupacha sehráli činovníci ochotnického spolku dne 27. listopadu.

Z ostatní činnosti v roce 1932. Dne 4. května se čtyři členky sdružení zúčastnily duchovního cvičení v Želivě, 1. listopadu téhož semináře další dvě členky. Ve dnech 15. a 16. května se většina členů zúčastnila Eucharistického sjezdu ve Žďáře nad Sázavou a rovněž pouti u sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Na slavnost arnolecké skupiny dne 24. července se Zhořští dostavili v plném počtu. Po slavnostní bohoslužbě se na lidovém shromáždění odpoledne zúčastnili v národních krojích manifestačního průvodu na cvičišťe, kde zde předvedli nacvičenou „Moravskou besedu“ ve dvou kolonách.

Na valné hromadě dne 29. ledna 1933 v místnosti pana Jana Coufala čp. 16 za účasti 24 členů byl zvolen nový výbor: předseda – Václav Čihal, místopředsdkyně – Ludmila Klímová, jednatel – Stanislav Suk a pokladník – Antonín Poul. Z divadel byla sehrána v březnu hra s názvem *Válečný invalida* od Františka Šupky a Antonína Vlacha. Hrubý zisk činil 180 Kč. Divadlo se velice líbilo, nejvíce obveseloval obecnstvo Antonín Poul v úloze koktavého Matěje. Z bohaté činnosti letošního roku jsou v kronice uvedeny následující údaje. Dne 5. července se sdružení zúčastnilo slavnosti Svatováclavské skupiny ve Svatoslavi, kde na pozvání tančila jedna kolona ze Zhoře nacvičenou „Moravskou besedu“. Do Přibyslavic jela tato skupina na kolech a v krojích. Dne 23. července se zhořské sdružení zúčastnilo slavnosti svěcení vlajky „Omladiny“ v Lukách nad Jihlavou, kam ze Zhoře jeli členové v krojích na ověnceném voze. Po odpolední bohoslužbě při slavnostním programu tančily dvě kolony zhořských „Moravskou besedu“. Dne 28. října se zúčastnil místní výbor se Sdružením katolického dělnictva v Jamném oslav osvobození a vzniku čs. republiky. Dopolední slavnost se konala na návsi u pomníku padlých s promluvou p. faráře z Jamného. Hudba zakončila oslavu státní hymnou a koncertem k poslechu dechových skladeb.

Výroční valná hromada r. 1934 se konala 30. ledna odpoledne v místnosti p. Coufala za účasti okresního předsedy Bedřicha Koumara z Arnolce. Ten zde přednesl přednášku o činnosti a práci v katolických spolcích. Z letošní činnosti místního sdružení jsou následující údaje: „Dne 4. února pořádala „Omladina“ ve Zhoři ples za hojně účasti spolků z okolních obcí – z Arnolce, Kozlova, Černé, Nadějova, Dobroutova, Stáje, Jamného, Rytířska, Věžnice a dalších. Do tomboly přispěli svými domácími

výrobky rodiče členů. Ples se velice vydařil. Dne 11. března byla sehraána veselohra o třech jednáních nazvaná „Slečna Mári veze ženicha na trakaři“ od Vojtěcha Seiberta. Divadelní přestavení se zpěvy, ve kterém slečna Máří (Anežka Tůmová) a koktavý Matěj (Antonín Poul) nejvíce rozveselovali přítomné, kteří zde prožili celé představení ve smíchu.“

Z ostatní činnosti. Dne 24. června 1934 bylo pořádáno v Lukách cvičení Orla, kterého se zúčastnila jedna taneční skupina ze Zhoře na „Moravské besedě“. Zápis za rok 1934 končí: „Tak se nám zase vrací ta zimní doba dlouhých večerů, kde máme přítelost v naší skupině se scházeti ve spolkové místnosti pana Jana Coufala. Zde vybíráme a zkoušíme divadelní hry, zde vyslechneme mnoho krásných projevů od našich duchovních správců a funkcionářů, zde plánujeme naše zájezdy po oslavách, zde navcvičujeme vánoční kostelní zpěvy, které za doprovodu hudby zpíváme na kúru našeho kostelíka...“

V roce 1935 sdružení nesehrálo žádné divadlo pro nedostatek členů – divadelníků, zejména děvčat, která odcházejí z obce. Pouze někteří připravují na Velikonoce velikonoční zpěvy na kostelním chóru za hudebního doprovodu. Z dalšího zápisu vyjímám: „V letošním roce se konaly volby, které i v naší vesnici byly moc bouřlivé. Někteří členi se dostavili na lidové schůze v Nadějově a v Dobroutově. Když se vraceli domů v noci, vidí, že jsou ve vsi štítý a vrata oblepená plakáty – volte číslo 1! Naším členům se nestýská, ještě téže noci místo spaní vylepovat plakáty naše, dělají kvasové lepidlo a s menším žebříkem nalepují též na stavení kandidátní listiny a plakáty pouze našich lidových předáků. Též se ale dvakrát potkají se členy Republikánského dorostu, kde se utkají v menším nedorozumění... Ve vsi se dějí nátlaky na lid, aby volil jednotnou stranu (agrární) a také mnozí z obavy za kus žvance prodávají svoje přesvědčení... Těsně před volbami měla též lidová strana v neděli po bohoslužbách v hostinci pí M. Vítkové veřejnou schůzi, kde jako řečník pan Trojan moc účinnou řečí podává zprávu o hospodaření našeho státu a jeho politice. Sál hostince je přeplněn posluchači, ale na polovině jest vidět velký hněv, že by toho řečníka nejraději vyhodili – ač on nic neslibuje, nelže, ale podává pravdivá fakta. Největší odpůrci našeho řečníka jsou pan Dufek ze Stáje a pan Kalenda, správce lesů ve Zhoři, kteří se všemožně snaží rozvrátit projev pana Trojana. Přesto přisedící za lidovou stranu Jindřich Budín nechává slovo panu Dufkovi, který argumenty pana Trojana nemohl vyvrátit... Před týdnem měla ve Zhoři veřejnou schůzi agrární strana, kde jim do toho nikdo neležl a neměl ani zájem na schůzi jít. Proto jim prošla bez hluku. Na lidovou schůzi se přihnali jako břiři a pan Trojan to porovnával k dobám pronásledování křesťanů. Oni na něj vrhají kameny jako Židé na sv. Štěpána... Tento záznam budou předčítat snad po nás za více let, ale my víme, že to asi lepší nebude...“

Dne 22. prosince 1935 sehrálo sdružení z Arnolce divadelní hru *Marijánko, Marijánko má*. Na Vánoce zpívali někteří členové sdružení *Pastorální mši* za hudebního doprovodu.

Rok 1936. Po značné snaze byla dne 29. března sehraána divadelní hra s názvem *V temnotách* od Josefa Berana. Hrubý zisk činil 277 Kč. Z další činnosti sdružení v tomto roce byla např. účast sedmi členů na reprezentačním plesu „Omladiny“, který se konal v Jihlavě, dále společná lidová schůze na okrese a oslavy 1. května (pořádala

lidová strana v Jihlavě), kterých se ze Zhoře zúčastnilo několik členů sdružení; do Jihlavy jeli na ověncených kolech. Tři členky se zúčastnily exercií v Želivě, cestovně jim hradil spolek. V neděli 16. srpna jela skupina zhořské „Omladiny“ v národních krojích na ověnceném voze do Bohdalova na slavnostní sjezd katolické mládeže. Zde se zúčastnili manifestačního průvodu k pomníku padlým, odkud po prosloveh a národních hymnách pokračoval průvod na cvičiště. Zde Zhořští předvedli ve dvou kolonách „Moravskou besedu“. Dne 6. září 1936 se zúčastnili někteří členi skupiny zemědělské slavnosti v Kamenici a otevření obilního skladiště. I přes nepříznivé počasí se ze Zhoře vydalo šest členů do Kamenice na ověncených jízdních kolech. Zde zatančili mezi jinými tanci i „Českou besedu“, při které dva chybějící tanečníky ze Zhoře zastoupili Kameničtí. Koncem roku při rozšíření původního malého sálu pana Vítky vyvstala otázka na zhotovení nové, vyšší a větší konstrukce pro jeviště. Nové jeviště bylo objednáno u firmy Máca z Újezdu za cenu 2150 Kč. Protože sdružení mělo na vkladní knížce asi polovinu částky, byla uspořádána sbírka u některých členů, která vynesla dalších 506 Kč. Chybějící částka byla vypůjčena na splátky, materiál na rám podlahy darovali pan Coufal ze Zhoře a pan Pavlíček ze Stáje. Členové místní skupiny postavili rám a 15. prosince nové jeviště již stálo. V neděli 20. prosince se zde zahrála dříve nacvičovaná divadelní hra od Jaromíra Kolibříka *Námořníkův sen*. Drama z válečných let 1914 až 1918 mělo velký úspěch. Hrubý zisk činil 341 Kč.

Na výroční schůzi 20. prosince 1936 se dostavil i okresní předseda Bedřich Koumar. P. Viktor Mastný v přesvědčivé přednášce přiblížil současné poměry v Sovětském Rusku, zejména obrovskou bídu, hladomor, strádání vesnického lidu v kolchozech a politické vraždy příslušníků armády. Zvolen byl nový výbor sdružení ve složení: předseda – Václav Číhal, zástupce – Klement Strnad, jednatel – Josef Suk, pokladní – Františka Klímová, knihovnice – Alžběta Coufalová, revizoři – Antonín Poul, Stanislav Suk a členové výboru – František Prchal, František Číhal, Hedvika Matějčíková a Anna Potočková.

V roce 1937 bylo konáno pět členských schůzí, jedna výborová. Členové se zúčastnili dvou slavností a sehráli čtyři divadelní představení. Dne 2. února to byla veselohra nazvaná *Trampoty hajného Klobáska*, při níž dle zápisu „...obecenstvo nevycházelo ze smíchu“. Po divadle byla uspořádána taneční zábava. Hrubý zisk činil 370 Kč. Druhé divadelní představení *Vesnický furiant* bylo sehráno v neděli 28. února. Hrubý zisk z představení byl 227 Kč. Třetí představení s názvem *Matěj, sekretář sňatkového závodu* se začalo nacvičovat 7. února a bylo sehráno na velikonoční pondělí 29. března odpoledne. Přes krátkou dobu, ve které byla tato hra nacvičována, měla u diváků značný úspěch pro její komickou náplň. Po divadle byla opět taneční zábava. Hrubý zisk z divadla činil celkem 183 Kč a ze zábavy 270 Kč. Dne 24. března 1937 na Zelený čtvrtek členové sdružení doprovodili na poslední cestě zesnulou členku Žofii Vaverovu. Dne 9. května se tři členové místní skupiny zúčastnili okresní schůze katolické „Omladiny“ v Lukách. V neděli 22. srpna se Zhořští společně se skupinou z Arnolce a Černé zúčastnili v Kozlově svěcení vlajky „Omladiny“. Po církevních obřadech se ubíral velký průvod k pomníku padlým, kde byl položen věnec, recitovány básně a vzpomínky na padlé vojíny v první světové válce. Poté se průvod ode-

bral na cvičiště, kde v programu vystoupili i Zhořští při tančení „Moravské a České besedy“. Dne 29. srpna se zhořská „Omladina“ zúčastnila i dožínkové slavnosti v Černé, kam jela opět na ověčených kolech. Na výletišti byly předvedeny slavnostní dožínky a pak zde pokračovala lidová veselice. V neděli 7. listopadu bylo sehráno čtvrté divadlo v roce s názvem *Již nikdy víc*. Hrubý zisk činil 269 Kč. V neděli 19. prosince sehrála skupina „Omadiny“ další divadelní představení – veselohru s názvem *Hurá, máme trojčata!* Hrubý zisk činil 242 Kč. Dne 28. listopadu byla konána výroční členská schůze v místnosti u Coufalů, na které byl zvolen výbor sdružení ve složení: předseda – Václav Číhal, zástupce – Klement Strnad, jednatel – Josef Suk, zástupce – Jan Budín, pokladní – Františka Klímová a knihovnice – Alžběta Coufalová, členy výboru se stali Stanislav Suk, Anna Pavlíčková a Františka Kašíková. V pokladní zprávě bylo konstatováno, že příjem za rok 1937 činil 1465 Kč a vydání 1276 Kč. Ve spolkové knihovně bylo registrováno 23 čtenářů a přečteno 173 knih. Byl přijat návrh, aby všichni členové místního sdružení přistoupili o Mariánských svátcích k svatému přijímání.

V roce 1938 se konaly čtyři členské schůze a jedna výborová. Byla pořádána jedna taneční zábava, zájezdy na májovou pobožnost do Přibyslavic a na výstavu Horácka do Velkého Meziříčí. Dne 18. dubna uspořádalo sdružení „Omladiny“ ve Zhoří taneční zábavu, která byla hojně navštívena i svatebčany ze dvou svateb. Hrubý zisk činil 386 Kč. Místo dosavadního jednatele Josefa Suka, který odcházel na vojnu, byl zvolen do této funkce Jan Budín. Zpráva pokladní za rok uvádí hrubý zisk 552 Kč a vydání celkem 548 Kč.

Rok 1939. Členská knihovna „Omladiny“ čítala v tomto roce 160 zábavných a 60 vzdělávacích knih. Koupěny byly 4 knihy náboženské. Dne 6. ledna byla s velkým úspěchem sehrána veselohra *Tulácké dobrodružství*. Na výroční členské schůzi konané dne 22. ledna byl zvolen výbor ve složení: předseda – Václav Číhal, zástupce – Klement Strnad, jednatel – Ludvík Číhal, pokladní – Františka Klímová, knihovník – Jindřich Vavera, členové výboru – Anna Pavlíčková, Františka Klímová a Jan Budín.

Rok 1940. V neděli dne 17. března sehraja myslivecká veselohra *Prach a broky*. Hra byla opakována pro velký úspěch v neděli 24. března ve Stáji. Hrubý zisk činil 364 Kč, ve Stáji 301 Kč. Dne 22. prosince svolána pracovní konference Místní skupiny katolické omladiny, na kterou se dostavili okresní funkcionáři: předseda Alois Vala a jednatel Josef Kopecký. Konala se v domě Františka Suka, čp. 3. Okresní předseda ve svém projevu nabádal zvláště nové členy k trvalé práci v místní skupině a vyzdvihl velkou a záslušnou činnost „Omladiny“, zejména v této době, pro národ těžké... Na jeho žádost byly provedeny nové volby. Zvoleni byli: předseda – Josef Suk, zástupkyně – Růžena Vaverová, jednatel – Jindřich Vavera, pokladník – Stanislav Budín, knihovník – Ludvík Číhal, revizoři: Karel Tůma a Emilie Vaverová. Všichni zvolení prohlásili, že volbu přijímají a slíbili, že budou své povinnosti vůči skupině svědomitě zachovávat. Konference skončena pozdravem „Zdař Bůh“, hymnou „Omladiny“ a písní *Kde domov můj*...

Rok 1941. Dne 15. ledna byla konána členská schůze v domě Františka Suka čp. 3, na které bylo přítomno 12 vesměs nových členů, kteří podali přihlášku do organizace

nazvané Svaz katolické mládeže (SKM). Poslední zápis z členské schůze, která se konala opět v domě Františka Suka za účasti 11 členů, je ze dne 13. dubna 1941. Bratr předseda Josef Suk zahájil poradou a uvítal všechny přítomné. Novým členům organizace vydal legitimace a vybídl je k další práci, pokud bude skupina pracovat. Požádal, aby si pokud možno každý objednal vydanou brožurku s názvem *Hra o duši*. Okupační úřady v tzv. Protektorátě Čech a Moravy následně zakázaly činnost i Svazu katolické mládeže. Tím končí v této době i v naší obci působení tohoto mládežnického spolku. Hotovost z pokladny ve výši 45,60 K byla odeslána dne 17. března 1942 poštovní poukázkou ze zhořké pošty na Ústřední sekretariát Sdružení katolické Omladiny do Brna.

Po skončení druhé světové války byla činnost „Omladiny“ ve Zhoří obnovena. Předsedou se stal poslední jednatel Katolické omladiny z roku 1941 Jindřich Vavera. Činnost této organizace byla krátká, ale zpočátku se rozvíjela slibně. Z torza zápisů pokladní knihy je zřejmé, že již 28. listopadu 1945 byla tato organizace ustavena (byly vybírány členské příspěvky na legitimace), 8. prosince byl pořádán Mikulášský večírek a koncem roku i večer silvestrovský. V tomto roce byla do pokladny získána částka 1258 Kčs (výběr za příspěvky a výtěžek z večírků), vydání činilo 701,50 Kčs.

V roce 1946 působilo sdružení pod **Svazem české mládeže**. V dubnu bylo sehráno divadelní představení *Podhorský grunt* a pořádána jedna taneční zábava. Pro fotbalový kroužek byly z pokladny zakoupeny dva fotbalové míče. Za zůstatek 750 Kčs pak SČM zaplatil svým členům dopravu na Křemešník, kde se zúčastnili slavnostní poutě. Brzy po této činnosti Svaz české mládeže zaniká. Konec této svobodné mládežnické organizace ve Zhoří a snahu o ustavení nové s názvem **Československý svaz mládeže** věrně a výstižně zachycuje zápis místní organizace Komunistické strany Československa z členské schůze, konané dne 30. srpna 1950. Když byl Jindřich Vavera (před válkou jednatel Katolické omladiny, po válce předseda SČM a člen národně-socialistické strany a po „Únoru 1948“ člen komunistické strany) na této členské schůzi prořevován, bylo mu předsedou místní organizace KSČ vytýkáno, proč se v obci rozpadla tato mládežnická organizace. Soudruh Vavera na to odpovídá (viz zápis): „... že *chtěl bývalý Svaz české mládeže převést do nynějšího Československého svazu mládeže, za kterýmžto účelem navštívil osobně bývalého okresního tajemníka svazu v Jihlavě soudruha Pečenku, kterého požádal, aby přišel do obce Zhoře a pomohl mu založit nový ČSM. Soudruh Pečenka mu odpověděl, že je ochoten do Zhoře v této záležitosti zajet, když mu k tomu účelu opatří auto, postarají se mu tam o dobré jídlo a pití a o nějakou holku...*“ Když toto Vavera sdělil bývalým členům Svazu české mládeže, rázně odmítli vstoupit do nového ČSM s poukazem na to, že: „...*takovou lumpárnu nebudou podporovati a tím se stalo, že Svaz české mládeže zanikl a nový se zatím neustavil...*“

Tak končí období, ve kterém se mohla mládež zcela svobodně dle svého přesvědčení a zaměření organizovat v různých mládežnických spolcích. Ve Zhoří byl kromě SČM od roku 1946 založen i oddíl Junáka. Jeho prvním a posledním vedoucím byl Josef Bambula z čp. 20. Spolkovou klubovnu měla tato organizace v tehdy již prázdné budově tzv. pazderně. Po „Únoru 1948“, kdy Komunistická strana uchvátila moc ve státě, svoji politickou zvůli přenesla i do mládežnických organizací. Silná tradice ochotnického divadelnictví v naší obci sice ještě několik málo let po druhé světové válce přetrvávala, ale v roce 1955

byla nadobro umlčena. Pro úplný přehled se vraťme do II. pol. 40. let 20. století a činnost ochotnického divadla si ještě přiblížme.

Divadelní činnost ve Zhoří se po roce 1945 opět rozvinula. Již na Silvestra roku 1947 pořádal sbor dobrovolných hasičů společenský večírek, na kterém byly sehrány dvě jednoaktovky nazvané *Ženské reformy* a *Povedená sňatková kancelář* v režii Václava Čihala a s nápovědou Bohumila Jelínka. Ještě v roce 1948 si místní zámci o divadelnictví zajišťují jakýsi organizační rámec. Jeden z příslušníků zhořské herecké současnosti Leopold Matějček z čp. 69 a dva noví lidé – učitel Jaroslav Zadražil a Dobromil Horák – podávají dne 20. listopadu, jako přípravný výbor, žádost Zemskému národnímu výboru v Brně o povolení činnosti Ochotnického spolku ve Zhoří. Ochotníci ani nečekali až obdrží povolení z Brna, sdružili se v **Dramatický odbor místní Osvětové besedy** a s elánem se pustili do divadelní činnosti. Byli to většinou mladí lidé, kterým několik starších předávalo své zkušenosti z jevištních prken.

Na zahájení činnosti byla vybrána hra Marie Příleské *I člověk spravedlivý* ze života na Slovácku v první světové válce. Režisérem byl Jaroslav Zadražil. Hra byla nacvičována v budově národní školy čp. 39. Měla být sehrána 5. prosince 1948 ve Zhoří. Jelikož v té době nebyla ještě dokončena přestavba sálu p. Arnošta Vítka (rozšíření do zahrady), byla v tento den hra sehrána v Arnolci. Ač to bylo v zimním měsíci, jeli účinkující i s rekvizitami na otevřeném valníku s traktorem. Herecký výkon byl jistě mnohem lepší než technické vybavení, které si divadelníci museli po příjezdu z větší části postavit sami. Velmi úspěšný byl zájezd s touto divadelní hrou do Nížkova; uskutečnil se 12. prosince 1948 na pozvání zdejší sokolské jednoty. Tentokrát se jelo autobusem objednaným z Černé. Přes vánoční svátky byl dokončen ve Zhoří sál, a tak mohla být pro zhořské obecnstvo sehrána tato hra v neděli 6. ledna 1949. Toto divadelní představení, jediné v úvodní sezóně tohoto spolku, bylo nejen začátkem jeho činnosti, ale i hrou, v níž se mnozí poprvé postavili na jevištní prkna.

Ještě na Silvestra roku 1948 byl pořádán taneční večírek s kabaretem. Zde byl předveden kuplet s názvem *Lidičky, já vám rád piju*. Kabaret byl programově hezký, ale přítomní neměli o něj vůbec zájem. Byl proto doprovázen hulákáním, pískáním a řevem. Nikdo nic neslyšel, představení se nedohrálo, přítomná mládež chtěla tančit.

Dne 7. května 1949 byl spolek oficiálně povolen Zemským národním výborem pod názvem **Ochotnický spolek ZHOŘ, okres Jihlava, člen ÚMDOČ**. Na 16. května byla svolána do školy valná hromada, na které byl zvolen první výbor ve složení: předseda – František Schimel, lesní správce z čp. 8; místopředseda – Stanislav Koumar z čp. 45; jednatel – Dobromil Horák, učitel; režisér – Jaroslav Zadražil, učitel; dramaturg – Marie Schimelová; pokladník – Jan Rosa z čp. 50; knihovník – Jindřich Vavera z čp. 54; kronikářka – Marie Zadražilová; kostýměři – Dominik Bambula a Božena Sobotková; správce majetku – Bohumil Chalupník z čp. 15, členka výboru – J. Vomelová, náhradník – A. Coufalová, revizoři – Emilián Dohnal a František Vomela. Přihlášených členů bylo 44. Spolek byl členem Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze (ÚMDOČ) a zařazený byl do okrsku Hany Kvapilové s organizačním číslem 2886. Počátkem listopadu roku 1949 předal na schůzi spolku ředitel školy a jednatel Dobromil Horák členům legitimace. Projednávalo se zde i

sehrání některých navržených divadelních her. Z nich byla odsouhlasena hra *Veveřče*, která měla být za režie Dobromila Horáka sehrána 11. prosince 1949 odpoledne pro děti a večer pro dospělé. Nehrála se z důvodu tragické smrti Jaroslava Chalupníka a jeho pohřbu, který byl v den sehrání divadla. Představení bylo odloženo na odpoledne 12. prosince. Asi za čtrnáct dní po sehrání této hry byla svolána valná hromada spolku, na kterou přijel předseda okrsku s. Daňhel, který doporučoval zahrát hru *Poslední zvonění*. Po zhodnocení této hry členy spolku byla všemi zamítnuta – nelíbila se. Na schůzi bylo schváleno nacvičit a předvést hru J. K. Tyla *Paličova dcera*, která byla zahrána dne 12. března 1950. Kroje byly vypůjčeny z Jihlavy. Tato divadelní hra byla sehrána ve Zhoří dvakrát – odpoledne a večer, v Lukách pak 19. března 1950. Další divadelní hra (od Klicpery *Zlý jelen*) byla sehrána v neděli dne 24. dubna 1950, rovněž odpoledne i večer. Dne 26. září 1950 sehráli ochotníci v krojích *Lucernu* od Aloise Jiráska; představení se konalo pro velký zájem opět dvakrát ve stejný den. V roli Kláskové zde hostovala učitelka z Luk nad Jihlavou Marie Krňoulová.

V roce 1951 komunistické vládní orgány zrušily organizační strukturu ochotnických divadel. Ústřední matice divadelního ochotnictva českého v Praze byla rozpuštěna, a tím i zrušena činnost všech divadelních ochotnických spolků. Aby divadelnictví ve Zhoří – věrné své dlouholeté tradici – mohlo pokračovat v činnosti dál, spolek byl formálně začleněn pod ROH (Revoluční odborové hnutí) Lesního družstva ve Zhoří. Oficiálně byl pak zaregistrován jako **Závodní klub ROH – Lesní družstvo Zhoř**. Pod takto ideologicky zaštitěnou „hlavičkou“ sehráli Zhořští ještě několik divadelních her.

V roce 1952 uvedli drama Aloise Jiráska *Vojnarka*, opět v režii Dobromila Horáka. Premiéra byla odehrána ve Zhoří dne 2. března 1952, první repríza 8. března rovněž ve Zhoří, druhá v Bohdalově dne 22. března. Pak Závodní klub ROH nacvičil a ve dnech 20. a 21. března 1954 předvedl hru od J. K. Tyla *Strakonický dudák*; sehrána byla odpoledne a večer v místním kinosále ve Zhoří. (Před rozhodnutím sehrát tuto hru byl uspořádán zájezd účinkujících do Horáckého divadla v Jihlavě, kde byl *Strakonický dudák* uveden profesionálními herci.). Tylova hra byla Zhořskými sehrána ještě v sobotu 27. března 1954 v Nížkově a za týden opět opakována ve Zhoří. Znamenala i velký úspěch; zhořští divadelníci obdrželi diplom Lidové umělecké tvořivosti, když se umístili ve druhém kole soutěže na třetím místě. Po tomto představení následovalo poslední vystoupení ochotníků Závodního klubu ROH při Lesním družstvu. Divadelní činnost zakončili pohádkovou hrou Julia Zeyera *Radúz a Mahulena*, sehranou v únoru a v březnu roku 1955. Režirování náročné hry se ujala obětavá tehdejší učitelka ze Stáje paní Kratochvílová, která ze Stáje docházela do zhořského kinosálu řídit divadelní zkoušky pěšky, mnohdy i v nepříznivém zimním počasí. Rovněž i divadelníci, obsazení v hlavních rolích, docházeli někdy za ní do Stáje procvičovat některé výstupy. O této hře napsala tehdejší učitelka ve Zhoří Růžena Vondráková do okresního týdeníku *Vesnické noviny jihlavské* (č. 13 z 9. 4. 1955) článek s názvem *Náš úspěch: „Závodní klub ROH při Lesním družstvu ve Zhoří nastudoval do soutěže Lidové umělecké tvořivosti divadelní hru Julia Zeyera „Radúz a Mahulena“.* *Zhoř není velká obec. Má necelých 400 obyvatel. V únoru jsme divadlo hráli dvakrát, na*

všeobecné přání jsme tutěž hru sehráli ještě v březnu. Máme radost z toho, že se nám práce daří a úroveň našeho ochotnického divadelního kolektivu se zvyšuje...“ Radost však netrvala dlouho. Na poslední odehranou hru přijela z Jihlavy jakási okresní soutěžní komise, vedená referentem Dvorským, snad divadelníkem Horáckého divadla. Tato porota vyslovovala před všemi herci krajní nespokojenost, zejména s výběrem hry, která prý dnešního diváka neinspiruje k budování nové lidově-demokratické společnosti. Režisérka, paní učitelka Kratochvílová, těmto výtkám oponovala svým tvrzením, že i tento divadelní kus vychovává člověka k morálce, neboť se v něm jasně projevuje dobro proti zlu. Po této kritice, zvláště když zhořší divadelníci odmítli hrát jakési doporučené budovatelské divadelní hry, se celý kolektiv zhořských ochotníků dohodl na bezpodmínečném ukončení své další činnosti. Pod ideologickou cenzurou odmítli hrát režimu poplatné a politicky zaměřené novodobé hry. (Obdobný případ se již ve Zhoří udál v roce 1947, kdy tehdejší učitel, agilní komunista Zejda, začal nacvičovat novodobou divadelní hru *Dvouletka*. Po první zkoušce a seznámení se s textem divadelníci rázně odmítli dál v nacvičování pokračovat a kolektiv se rozešel. Byl obnoven až v roce 1948 působením učitelů Dobromila Horáka a Jaroslava Zadražila.)

Po roce 1955 divadelnictví ve Zhoří umlká na dlouhou dobu. S příchodem roku 1968 a tzv. „Pražského jara“, kdy nastalo jakési politické i kulturní uvolnění v dosud tvrdém totalitním režimu, se ještě jakoby probudila ozvěna dávné zhořské divadelní tradice – v mnohém již zapomenutá. Z iniciativy tehdejšího administrátora zhořské farnosti P. Stanislava Česlíka se zorganizovala skupina vesměs mladých nadšenců k nacvičení divadelní hry J. Patrika s názvem *Opalu má každý rád*. Hra byla povolena pod místní organizací Osvětové besedy a v režii P. Česlíka představena v místním kinosále v sobotu 27. a v neděli 28. dubna 1968. Po vstupu okupačních vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 zanikla naděje na svobodnější rozvoj naší společnosti. V následném období tzv. normalizace opět nebyla možnost hrát svobodně divadelní hry. V podmínkách totalitního systému divadelní ochotnictví ve Zhoří opět zaniklo. Jako symbol zániku této dlouholeté tradice možno zde nakonec uvést i spálení divadelního portálu a kulis, které byly dosud uskladněny na půdě nynější budovy mateřské školy a lesovny. Při rekonstrukci tohoto objektu v letech 1985/86 byly tyto rekvizity – některé snad již poškozené, ale v minulých letech obětavě pořízované, (viz zápisy o činnosti Omladiny), – sneseny z půdy, naloženy na hranici a zapáleny. Tímto činem jakoby nadobro skončila tradice, která nejen sblížovala mládež naší vesničky, ale i mravně vychovávala několik generací...

Po pádu komunismu koncem roku 1989 byla již tradice ochotnického divadelnictví ve Zhoří natolik přerušena, že se již neobnovila. Dnešní mládež žije ve značně změněných poměrech (rozhlas, televize, počítač, diskotéky) a jinými zájmy.

oooooooooooooooooooooooooooo

Působení P. Ignáce Kunce v Polné

Při studiu historie se velmi často setkáváme s nejrůznějšími nepravdivými a neobjektivními údaji, které je třeba odhalit. Jsou to obecně rozšířené omyly, polopравdy a lidové fámy, které ovšem nabírají na závažnosti v případech, kdy např. úplně zkreslují něčí život a špiní tak jeho památku. Polná v tomto směru není výjimkou. Jedna z pověstí, jenž zde koluje, vypráví o lakomém děkanu Kuncovi, který se ke každému choval jako „sprostý sedlák“ atd. Tento názor na místního duchovního se za prvé uchovává díky pamětem předků, za druhé ale, a to především, díky záznamům v Pamětní knize města Polné, vedené dlouhou dobu kronikářem a starostou Antonínem Pittnerem. Zmíněná kniha slouží jako hlavní zdroj informací o historii našeho města při zpracovávání nejrůznějších statí i vědeckých studií, a proto lze prohlásit, že údaje v ní uvedené vstoupily do obecného povědomí každého regionálního historika. Dotyčná kniha ovšem není jedinou zde sepsanou, existuje ještě Pamětní kniha děkanství ve městě Polné¹), která se zdá být tak trochu opomíjená, neboť se jedeme jen s malým množstvím prací, které ji uvádí jako součást použité literatury. Z toho důvodu jsem tedy do ní nahlédl a spolu s dalšími dokumenty sestavil jakýsi „portrét“ zmíněného děkana, P. Ignáce Kunce, abych zhodnotil jeho působení v našem městě.

Ignác Kunc se narodil 31. července 1814 v Jaroslavi na bývalém rychnovském panství. Po studiích byl dne 15. července 1839 vysvěcen na kněze a poté vyslán jako vypomáhající kaplan do Borové. Dalšími místy jeho působení se na krátkou dobu staly Krupá u Havl. Brodu a Nové Město nad Metují. Počátkem roku 1844 byl přeložen jako mladší kaplan do Polné, čímž se výčet jeho působišť uzavírá. Z doby Kuncova kaplanování se nám nezachovaly žádné zprávy kromě Kuncovy činnosti historické – krátce po svém příchodu totiž začal doslova mravenčí prací sestavovat rejstřík ke starým polenským matrikám, což ocenil ve své práci o padesát let později²) i P. František Pojmon, autor na dlouhou dobu nejrozsáhlejší monografie o Polné. Po smrti zdejšího děkana Matyáše Slugy dne 19. prosince 1854 byl Kunc ustanoven administrátorem děkanství do doby jeho definitivního obsazení. Již v tomto okamžiku se zmiňuje kronikář Pittner v městské pamětní knize, že kaplan Kunc nebyl oblíben pro svou skoupost. Nevíme ovšem, co přesně si pod tím máme představit, snad tento duchovní nepatřil zrovna k těm nejpříjemnějším lidem.

Rok 1854 byl tedy přelomovým v Kuncově životě a právě toho roku začal zapisovat do děkanské pamětní knihy. Z toho důvodu můžeme vysledovat jeho další osudy. Těžkosti začaly hned zpočátku, neboť věci po zemřelém děkanu

Slugovi se nacházely stále na děkanství a dědic je nehodlal odstranit. K tomu došlo až po opakovaných soudních výzvách, zakročit musel dokonce okresní vikář. Tímto si ovšem Kunc nepomohl, spíše naopak, neboť „... *na děkanství nebylo ani řebíčka na stěně.*“⁽³⁾ Nový administrátor tedy neměl k dispozici zhora nic, dokonce ani neměl čím osít pole. K tomu účelu byl nucen obětovat většinu našetřených úspor. Následujícího roku se ale žádné úrody nedočkal, neboť ji zničilo nepříznivé počasí; náklady na výsev prý převyšovaly hodnotu sklizeného. Ceny potravin zákonitě stoupaly do závratných výší, což nám dokládají i zápisy tehdejších kronikářů. Situace s úrodou se opakovala ještě v dalších třech letech. Roku 1857 musel Kunc žít dle vlastních slov na dluh. Zřejmě v této době se zrodila pověst o veliké lakotě Kuncově; z uvedených údajů však vysvítá, že Kunc neměl zrovna moc možností, jak „rozhazovat“. K tomu všemu se přidala cholera, která ve městě v roce 1855 zahubila padesát lidí. Roku 1858 požádal neustálými těžkostmi unavený administrátor Kunc biskupskou konzistoř, aby do Polné konečně dosadila děkana a sám podal žádost o uprázdněnou faru v Popicích. Místo toho mu ale následujícího roku došel jmenovací dekret s titulem polnského děkana. P. Kunc se tedy po neobvykle dlouhé době administrace (skoro pěti let) stal konečně řádným duchovním správcem polenské kolatury.

Počátkem 60. let se zdálo, že se karta konečně obrátila a nastalo několik úrodných let. Děkan mohl dokonce nakoupit dobytek a zjednat sloužící do děkanství. V letech 1860 a 1861 se v Polné na Kuncův popud konaly církevní misie, obě pod vedením P. Antonína Maštaliře z Prahy, bezpochyby k posílení víry mezi obyvateli, neboť již předchůdce děkana Kunce, P. Matyáš Sluga, si stěžoval na rozmáhající se bezbožnost lidu. Co se národnostního uvědomění týče, byl prý Kunc upřímným „národovcem“. Jako vlastenec vedl pamětní knihu česky a stal se jedním z prvních propagátorů latinky v době, kdy většina lidí psala německým švabachem. Vztah věřících k tomuto duchovnímu byl ale stále velmi zvláštní –

nesnášeli ho. Postupem času se situace přiostrvovala, „...*před děkanstvím ... se srotil dav lidí, aby děkanovi vytloukl okna, poněvadž jí v něčem, ani o to požá-*

dán nebyv, po vůli nebyl. “Demonstraci překazil až okresní představený Strasser, muselo dokonce zasahovat četnictvo.⁴⁾ Dne 4. srpna 1863 ovšem přišla katastrofa, které se nikdo nenadál. Ve městě vypukl obrovský požár, který připravil o střechu nad hlavou přes 3000 měšťanů, a z města se stala hromada ohořelých trosek. Hlavní kostel přišel o věž, děkanská budova tak snadno nevyvázla. Prakticky celé děkanství vyhořelo.⁵⁾ Dle zprávy děkana Kunce přímo při požáru několik „zloduchů“ křičelo: „*Nechte to děkanství hořet!*“ a dokonce vzali jeho vůz, vytažený ze dvora dvěma vesničany, a zatlačili ho zpátky do ohně, vyhrožující těm dvěma bitím. Zatímco lidé prchali z města, Kunc se několikrát vrátil do plamenů, aby zachránil alespoň zlomek děkanského archivu. Bez tohoto činu bychom dnes nevěděli o historii církevní správy na Polensku vůbec nic. Podle slov Kuncových se morálka obyvatelstva nacházela již v době před požárem ve znatelném úpadku, ale po ohni se situace ještě zhoršila. „*Kradení při a po ohni bylo neslýchané. Chátra lidu nešťastným pohořelým, bránícím svůj odnešený statek, dost drze odpovídala: Nechte nám to brát, Pán Bůh nám to dal.*“⁶⁾ Díky této tragické události přišel děkan znovu úplně o všechno, dlouhou dobu musel přespávat ve vlhké sakristii a poté dokonce v nezakrytých ruinách děkanství, vystaven dešti a sněhu, z čehož vzešla vleklá choroba, které se Kunc nezbavil po celý zbytek života. To, co si koupil k jídlu a oblečení, mu vlhkem shnilo a zbytek věcí ze dvora rozkradli zloději. V době oprav po požáru nebyl zbaven povinnosti finančně se podílet na úhradách stavebních prací, a proto ho neustále zatěžovaly úřady placením všelijakých pohledávek. Jednou z mála bezpochyby radostných událostí druhé poloviny šedesátých let bylo svěcení nově ulitých zvonů v prosinci 1867. Ze zápisů v pamětní knize můžeme dedukovat, že Kunc se v této době už patrně necítil dobře a ubývalo mu duševních sil, neboť zatímco v dřívějších letech rozepisoval události každého roku na několik stránek, rok 1869 je zde odbyt už jen několika řádky. Při pohledu na fotografii z posledních let jeho života⁷⁾ až mrazí v zádech, neboť se Kuncova podoba od zde uveřejněné fotografie diametrálně liší. Z oné podobanky na nás hledí evidentně těžce nemocný člověk ztrhaný životem, jehož skelné a nepřirozeně veliké oči jasně vypovídají o zdravotním stavu.

Z uvedených údajů tedy jasně vidíme, že osoba děkana Kunce rozhodně nebyla černobílá, jak se všeobecně tvrdí, a že je obecně nebezpečné věřit vyprávění lidí, nepodloženému jakýmikoliv údaji. Hlavně z uvedeného ale plyne, že člověk se nedá soudit jen jednostranně. Kunc snad neměl dobrou povahu a vyjít s ním také nemuselo být lehké; myslím si však, že díky velké spoustě těžkostí a tragédií, které ho potkaly, lze jeho chování pochopit. Žádným způsobem se ale nedá omluvit chování tehdejších polenských občanů k tomuto du-

dověkých osad lze vystopovat určitá, opakující se pravidla. Dominujícím prvkem při zakládání osad byl jednoznačně dostatečný a stálý vodní zdroj, pokud možno co nejbližší osídlení. Často jsou tímto zdrojem pramenné pánve nebo drobné potůčky, velké vodoteče s proměnnou kvalitou vody se za stálý zdroj pokládat nedají. Druhým faktorem byl vhodný prostor pro vytvoření nezbytné přilehlé plužiny osady.

K nejpřesnější lokalizaci osady napomohou jednoznačně její možné reliktů v terénu. Vzácností nejsou reliktů i jednotlivých obydlí, které se dochovaly v různé podobě a intenzitě podle typů původních domů a také podle situací, jež přispívaly ke stírání těchto zbytků obydlí. Dobře patrné v terénu jsou objekty zahloubené pod povrch terénu. Jde buď o sklepy nadzemních staveb nebo o zahloubené domy, tzv. zemnice nebo polozemnice. Destrukce staveb, kde již byl alespoň částečně využit jako stavební materiál kámen, mohou zanechat v terénu i menší vyvýšeniny. Prakticky vizuálně na povrchu nezjistitelné jsou zaniklé stavby dřevěné a stavby na bázi dřevohlinité konstrukce.

Při absenci viditelných reliktů sídelních objektů je možno si vypomoci také reliktů cest (zbytky opuštěných úvozů), které mohou nasměrovat prospektora k zaniklému osídlení, nebo ho k němu přímo dovést.¹⁾ Méně přesná je práce s viditelnými pozůstatky mezi zaniklých polí, které jsou často v okolí zaniklé osady zachovány. Někdy je také obtížné určit, zda zaniklá pole patřila zaniklé osadě a nikoliv osadě současně, byť mnohdy velmi vzdálené.

Kilometr a půl jihovýchodně od obce Sirákov je na nevýrazném hřebenu, tvořícího evropské rozvodí, kóta Blažkov (694 m n. m.). Poloha jména je příkladem přesunu jména zaniklého sídla na nejbližší dominantní prvek krajiny v jeho blízkém okolí. V tomto případě šlo o posun na vzdálenost téměř dvou kilometrů. Středověká osada Blažkov je zachycena i v soupisu zaniklých osad na Moravě v době středověku²⁾ a nacházela se s největší pravděpodobností u dnes opuštěné hájovny téhož jména.³⁾

Zaniklá sídelní lokalita, dnes obklopena lesem, má vydatnou pramennou pánev, ze které vytéká potůček. Ten ústí do Horního rybníku u Újezda a teče dále přes další rybníky až do Bohdalovského potoka a nakonec do horní Oslavy. Dosavadním terénním průzkumem autora tohoto textu nebyly zatím zjištěny žádné sídelní objekty. Důvod lze spatřovat v jediném. Z konfigurace terénu vyplývá, že nejvhodnější terén pro umístění někdejších sídelních objektů je právě rovná vyvýšená plošina těsně nad prameništěm, kde je dnes postavena hájovna s přilehlými hospodářskými stavbami a bývalým dvorem. Nové osídlení převrstvilo starší a jakýkoliv průzkum značně ztížilo, ne-li znemožnilo.

Průzkum bližšího i vzdálenějšího okolí hájovny však přinesl jiná zajímavá zjištění, která s velkou mírou pravděpodobnosti mohou souviset se zaniklou osadou Blažkov.

Naproti hájovně na druhé straně prameniště se dochoval asi desetimetrový úsek antropogenního zemního útvaru, majícího podobu nízkého, necelý metr vysokého valu. Jeho kolmá poloha k potůčku naznačuje, že by mohlo jít o torzo hráze rybníka, jehož dno se během staletí snížilo odplavy zeminy. Relikty hrází drobných rybníků jsou u zaniklých osídlení tohoto typu dosti časté a je možno je zařadit do souboru krajinných detailů, indikujících opuštěná sídla.

Několik desítek metrů od této hráze se nachází v mírném svahu dva zemní objekty po zatím obtížně specifikovatelných lidských aktivitách. Povrchové ohledání a drobné sondy pod povrch naznačily, že se asi nejedná o objekty sídelní.

Poněkud výše položený o rozměrech cca 4x4 metry je mírně zvednutý nad terén a charakterizuje ho výskyt vrstvy silně vypálené, ale drolivé hlíny. Podle jasné červené barvy musela hlína projít teplotou minimálně 700 až 800 °C (i víc). Právě z tohoto důvodu se s určitostí nejedná o zbytek milíře na dřevěném uhlí, kde vnitřní strana hliněného omazu milíře nepřekračuje teplotu ani 500 °C. Snadno se o tom přesvědčíme na mnoha milířích, kde omazy, zpravidla promísené s uhlíky a mourem, jsou pouze nahnědlé, stejně jako hliněný povrch pod milířem. Existenci milíře zde však hlavně vyvrací naprostá absence vrstvy zbytků dřevěného uhlí, která je pro milířiska (a někdy i jejich blízké okolí) charakteristická.

Níže položený objekt je rozměry podobný předchozímu, má však uvnitř zjevnou sníženinu, takže vytváří jakýsi podkovovitý útvar. Může jít o hliník, stejně tak jako o relikv stavby neznámého využití. Zde se, na rozdíl od objektu prvního, stopy práce s ohněm nenašly.

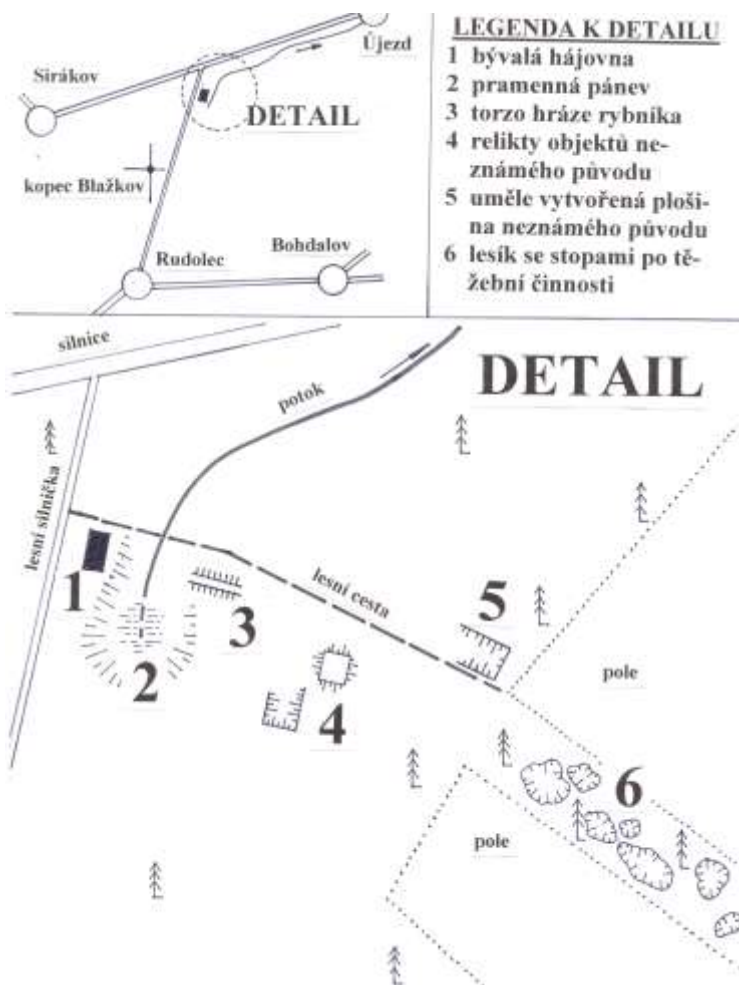
Necelého půl kilometru jihovýchodně od pramenné pánve na vrcholu návrší rozdělují pole od okraje lesa pruh lesíku s náletovými dřevinami o délce přibližně dvě sta metrů a šířce dvaceti až třiceti metrů. Terén v tomto lesíku je silně narušen v celé jeho ploše. Naprosto zjevně se jedná o lidskou činnost, a to jednoznačně o nějakou činnost těžební. Vzhledem k relativně velké vzdálenosti místa od okolních osad nejde asi o lůmky na stavební kámen (ani zde nikde nevystupuje na povrch), nepravděpodobná je i těžba hlín. Místo se svým charakterem velice blíží opuštěným důlním dílům, jaké jsou v dostatečném množství k vidění v této části Vysočiny. Hlavně pak severně od Polné kolem Stříbrných Hor a Havlíčkova Brodu, ale i nedaleko odtud u Budče nedaleko Žďáru nad Sázavou.⁴⁾ Zda by se jednalo o kutiště na rudy stříbrné či železné nelze bez kvalifikovaného geologického průzkumu zatím říci. Druhá možnost se jeví jako pravděpodobnější hlavně proto, že některé z děl působí „mladě“, což by mohlo naznačovat těžbu nebo obnovení těžby ještě v nedávné minulosti. Nabízí se kupříkladu 19. století, tedy doba, kdy malé železářské hutě na Vysočině byly zásobovány rudou různé kvality z mnoha desítek malých ložisek z blízkého i dosti vzdáleného okolí. Jde například o hutě v Polníčce, Ransku, Křížanově, Kadově, Ořechově.⁵⁾

Těsně vedle cesty, spojující prameniště s místem dolování, je u okraje lesa v mírném svahu zahlobená plošina o rozměrech cca 8x4 metry. Vyrovnává sklon svahu, jinak je její původ a využití v minulosti nejasné.

Přestože se zatím nenašlo nic, co by mohlo přesněji datovat staré osídlení na Blažkově, samotnou existenci osídlení lze z okolností výše naznačených akceptovat. Vztah pravděpodobného sídla v pramenné pánvi a přilehlých důlních děl je zatím nedokazatelný, nicméně velice možný, protože v oblasti Vysočiny je známo v tomto ohledu více paralel. Malé hornické osady se často ze zcela prozaických a praktických důvodů nacházely v bezprostřední blízkosti těžných rudných ložisek.⁶⁾ Co konkrétně představuje relikv ve svahu u prameniště, kde byl intenzivně používán oheň, nelze zatím bez fundovaného archeologického výzkumu zjistit. Předběžně nelze vyloučit ani blíže nespecifikovatelnou hutnickou činnost.

Poznámky a literatura

- 1) Cendelín, D.: *Nové objevy středověkého osídlení na Velkobítešsku* (Relikty opuštěných cest jako jeden z nástrojů prospekce zaniklého osídlení), sborník Západní Morava roč. VII, Brno 2003.
- 2) Nekuda, V.: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*, Brno 1961.
- 3) Přibližnou polohu osady autorovi blíže naznačila paní Milada Kislingerová z Polné.
- 4) Kreps, M.: *Železářství na Žďársku*. Okresní muzeum Žďár nad Sázavou, 1970.
- 5) tamtéž
- 6) Polzer, J.: *Založení obce Bartoušov – Řešení pomocí historicko-technických hledisek*, Sborník Havlíčkobrodské společnosti pro povznesení regionálně-historického povědomí č. 2, Havlíčkův Brod 2002.

Poslední krajkářka

Vamberecká krajka, vzdušná prolamovaná látka s pevným vzorem, pojem známý většině žen. Polenské ženy možná najdou ve své výbavě ručně vyrobené krajky poslední místní krajkářkou Ludmilu Štočkovou († 1973). Pamětníci si ji vybaví sedět na židli se svým „nádobíčkem“ před domem čp. v Žižkově ulici. Za hezkého počasí zde vyráběla od jara do podzimu nádherné krajky pro domácnosti z Polné i širokého okolí. Ručně, paličkováním, při kterém vznikala krajka křížením, kroucením a přehazováním paliček s navinutou přízí. Na stolku před sebou měla podušku ve tvaru válce, vycpanou pilinami s pevně zapíchanými špendlíky, které musely pevně přidržovat vyráběnou krajku. Paličky byly vysoustruženy z tvrdého dřeva. Nepochybně pocházely od tehdejšího místního dřevovýrobce Bohuslava Kaplana. Přehazování paliček si vyžadovalo velkou zručnost, kterou mohli kolemjdoucí občané obdivovat.

Jako mnoho jiných žen z oboru vzdorovala paní Ludmila Štočková v první polovině minulého století tovární, strojové výrobě krajkového zboží. Ta se stala v tomto období příčinou zániku rukodělných krajkářek, pro které bylo toto, od dvacátých let zdaňované, řemeslo zdrojem skromné obživy. Zajisté ani paní Štočková neunikla bdělému oku místního berního úředníka a z malého výdělků odváděla státu povinný „desátek“. Díky spolehlivým údajům tehdejšího „berňáku“ alespoň víme, že se tímto řemeslem v čase první republiky živilo asi deset tisíc krajkářek.

A dnes? Všechno je jinak. Rukodělná krajka se stala artefaktem – uměleckým dílem. Paní Štočková by se při její dovednosti a pílí mohla přiřadit mezi umělce v oboru krajkářství, který se nyní studuje na Vysoké škole umělecko-průmyslové v Praze.

Jiří Klusáček

Synové, vnuci a pravnuci Jana Klusáčka z Přibyslavi - čtyři generace rodu Klusáčků v Polné

V mnohých zprávách, článcích i publikacích o rodácích z Polné 19. století se setkáváme s početnou skupinou příslušníků rodu **Klusáčků**. Snahou autora je ukázat na genealogické souvislosti mezi těmito osobami, které se zapsaly více či méně do historie Polné a jejichž potomci žijí i v současnosti.

1. JAN (1) - první generace

Jak to bylo na počátku? Přestože budeme hovořit o **Klusáčcích** v **Polné**, musíme se nejdříve vrátit do **Přibyslavi**. Zde se **15. května 1747** narodil (byl pokřtěn farářem Josefem Varhaníkem) svobodnému měšťanovi **Pavlovi Klusáčkoví** a **Terezií** roz.

Novotné syn **Jan Nep. Klusáček**, jak je zřejmé z matriky narozených farního úřadu Příbyslav.¹⁾ Maminka **Terezie** byla dcerou **Jana Novotného**, šafáře ze dvora **Dvorce** a sňatek uzavřela s **Pavlem** dne **9. listopadu 1744**, tedy necelé 3 roky před narozením syna **Jana**.²⁾ Kmotrem **Jana** byl Karel Špinar, primas a svědky Paulini Pago, radní a Juliana Čeplová.

V té době jeho narození vládne Rakousku již 7 let Marie Terezie a ke konci se chýlí její osmiletý zápas o dědictví po jejím otci Karlu VI. s Pruskem, Bavorskem a Saskem. Mírová smlouva z Cách byla uzavřena v říjnu 1748 a nastalo devítileté období míru. Období, ve kterém byla významně reformována státní správa habsburské monarchie, bylo i obdobím **Janova** dětství v **Příbyslavi**.

Co víme ještě o **Janu Klusáčkovi**? Zcela jistě se vyučil ševcem. V roce 1773, tedy v necelých 26 letech, se v Polné oženil. Tuto informaci dokládá polenská matrika sňatků. Sňatek uzavřel dne **10. února 1773** s vdovou **Janou (Johanou) Budínskou**, rozenou **Šimánkovou**. Zajímavostí je, že v matrice narozených je u **Janova** jména poznámka o tom, že mu byl dne 30. 1. 1773 v **Příbyslavi** na faře vydán křestní list a po deseti dnech byla v **Polné** svatba.³⁾ Nevěsta byla o 1 rok starší, narodila se **19. 1. 1746** a bylo jí tedy při sňatku s Janem 27 let.⁴⁾ Dva roky před tím se **Johana** provdala za vdovce **Karla Budínského**, nájemce a ševce v Polné,⁵⁾ ale brzy na to se sama stala vdovou. Otcem **Johany** byl tkadlec **Alexej Šimánek**, který v době prvního sňatku **Johany** již byl mrtev a matkou **Alžběta Měřínská**.

A tak z matrik přesvědčivě poznáváme, že **Jan Klusáček** sňatkem s **Janou Budínskou-Šimánkovou** získal v Polné ševcovskou živnost a tak založil novou rodovou větev Klusáčků, kteří přišli do Polné z Příbyslavi.

Příchodu **Jana** do Polné počátkem roku 1773 předcházelo hospodářsky složité období let 1770 až 1772. Následkem neúrody bylo celé panství polensko-příbyslavské v těchto 3 letech postiženou bídou, hladem a abnormální mortalitou obyvatel. Ve druhém pololetí roku 1772 zemřelo na panství 492 osob, z 300 robotujících podruhů jich zůstalo jen 40.⁶⁾ Zdá se, že oběti těchto hladových let byl i první manžel **Johany Šimánkové** Karel Budínský. V celých Čechách zemřela patrně až desetina obyvatelstva.

K roku 1770 se váže ještě jedna událost. V závěru tohoto roku a počátkem roku 1771 bylo všem domům přiděleno evidenční číslo, tzv. numerus conscriptionis, které bylo následně využito při sčítání lidu a od té doby bylo zapisováno povinně do matrik. Používá se prakticky dodnes jako číslo popisné. V roce 1805 však byly ve velkých městech domy přečíslovány. V Polné došlo k částečnému přečíslování domů až počátkem 20. století.

Z matriky vyplývá, že **Jan** a **Jana (Johana)** spolu měli pouze 3 děti. První syn **Tomáš** se narodil v roce **1776**, tedy když **Janovi** bylo 29 let, druhý syn **Jan** se narodil po necelých 6 letech v roce **1782**.

Jejich poslední potomek, dcera **Rosina** se narodila **11. 2. 1786**,⁷⁾ tak jako její bratři v domě č. 8 (nově č.p. 9), deset let po narození prvního bratra. Otcí bylo v té době již 39 a matce 40 let. **Rosina** zemřela v 70 letech, **29. února 1856**, jak vyplývá z poznámky u jejího jména v matrice narozených.

Jan Klusáček se dožil 61 let. Zemřel v domě č. 134 (nově č.p. 78) dne **4. 10. 1808** na souchotiny.⁸⁾ **Johana Klusáčková** jej přežila o 14 let a zemřela ve svých 77 letech v domě č. 145 (nově č.p. 69) dne **25. srpna 1822**⁹⁾ na mrtvici (Schlagfluss). Jejich společné soužití v manželství trvalo 35 let.

2. generace (synové)

2. 1. TOMÁŠ - 2. generace

Tomáš, prvorozený syn **Jana (1) a Johany** se narodil **13. 12. 1776**¹⁾ v Polné č. 8 (č.p. 9) a o den později byl pokřtěn. Jeho kmotrem byl František Šrutka, kloboučník z Polné, svědky tkadlec Ignác Vítek a Anna Sedláková, manželka řezníka Josefa Sedláka. O jeho osudech mnoho nevíme.

Tomáš se v Polné v roce 1799 ve svých 23 letech oženil s **Annou Marií Schmied** a velmi mlád zemřel, a to **2. dubna 1807** ve svých 31 letech. Přes tuto skutečnost a pouhých osmi let společného rodinného života měl s **Annou** tři děti a to syna **Tadeáše**, který se narodil **17. 10. 1800**,²⁾ syna **Antonína**, narozeného **3. 6. 1801**,³⁾ a dceru **Marii** narozenou **31. 8. 1804**.⁴⁾ Syn **Tadeáš** se z Polné možná odstěhoval nebo zemřel. Matriky mlčí o jeho sňatku i smrti, ale zajímavé je, že i u jména jeho bratra Antonína se objevuje druhé jméno Tadeáš. **Marie** zemřela patrně již v roce **1805** a tak pouze **Antonín** byl pokračovatelem této linie rodu.

2. 2. JAN (2) - 2. generace

Jan (2) se narodil **24. května 1782**⁵⁾ v domě č. 8 (nově č.p. 9). Kmotr i svědkové byli stejní, jako u jeho bratra Tomáše, narozeného o 6 let dříve. Pro přehlednost jej označujeme číslem (2), abychom jej odlišili v textu ihned od jeho tatínka **Jana (1)** a jak uvidíme i od jeho syna **Jana (3)**. Jeho otcem byl **Jan (1)** a matkou **Jana roz. Šimánková**.

V roce 1782 ležel v Polné uherský pluk „Karoli“, který tam rozšířil mnoho nakažlivých nemocí. V době jeho narození již 2 roky samostatně vládnul (od roku 1780) Josef II., který v průběhu své desetileté vlády zrušil poddanství, zmínil robotu, vydal toleranční patent a zavedl do škol místo češtiny němčinu. V roce 1787 byly zřízeny krajské kriminální soudy a rok na to byla odstraněna v Polné šibenice a pranýř z náměstí. V roce 1794, **Janovi** bylo 12 let, dne 10. května, vyhořel polenský zámek. Ve Francii od roku 1792 zuřila revoluce a v Evropě posléze války s Napoleonem. Dne 19. 11. 1805 prchalo Polnou v bitvě u Slavkova poražené rakouské vojsko před Francouzi a poté městem prošlo několik vojenských jednotek.

Otec **Jan (1)** mu zemřel v říjnu roku **1808**, tedy v době, kdy **Janovi (2)** bylo 26 let. **Jan (2)** se patrně u otce vyučil rovněž ševcem a živnost po otcově smrti převzal.

Počátkem stejného roku, kdy mu zemřel tatínek, se **Jan (2)** oženil. Sňatek uzavřel dne **25. února 1808** v Polné č. 134 – M.⁶⁾ Vzal si za manželku o 4 roky mladší **Antonii Grossovou**, narozenou dne **17. 6. 1786**⁷⁾ v Polné č. 47 - M. Ještě v též roce se jim narodil první syn **Severin**.

Ve stejném roce, tedy v roce 1808 zemřel majitel Polné Karel z Dietrichštejna a panství převzal jeho syn kníže František Josef z Dietrichštejna.

Janova (2) žena **Antonie** byla dcerou **Antonína Grosse**, narozeného v Polné č. 48 v roce 1753, který byl kontribučním, tedy výběřčím daní. Otcem Antonína Grosse byl **Ignác Gross**, mistr skelných hutí na střítěžském panství. Již v roce 1738 se usadil v Polné a vlastnil dům č. 48 na náměstí. Syn Antonín převzal dům v roce 1770.

Maminka **Antonie Grossové** se jmenovala **Alžběta z Riesenfeldu**. Pocházela z Jihlavy, a to z rodu jihlavských primasů povýšených v 17. století do šlechtického stavu.⁸⁾ Jejím otcem byl Jan z Riesenfeldu. Šlo o nerovný sňatek, snad dokonce **Alžběta** za **Antonínem** utekla z domu, ale bližší informace o této rodinné aféře již zavál

čas. Břetislav Rérych se ve své knize *Rodáci a obyvatelé města Polné*⁹⁾ zmiňuje, že se o babičce **Grossové** v rodině vyprávělo, že si vzala **Grosse** proti vůli svých rodičů. Zde se také hovoří o tom, že **Anton Gross** byl „Glossmistrem“ Vonavských hutí, a že se prý po různých úkladech závistníků usadil v Polné. To však bude omyl, protože do Polné přišel již Antonínův otec **Ignác**. Skelné hutě byly patrně ve Voňově (také Zvoňově), což byla osada obce Štoky, která se naposledy uváděla v roce 1850.

V rozmezí let **1808 až 1827**, tedy v průběhu 19 let, měli spolu **Jan (2)** a **Antonie** celkem 8 dětí. Polovina z nich však zemřela v dětském věku. Dospělosti se dožili synové **Severin Jan**, nar. **22. 10. 1808**,¹⁰⁾ **Antonín**, nar. **9. 1. 1817**,¹¹⁾ **Ludvík**, narozený **4. 8. 1822**¹²⁾ a **Jan (3)**,¹³⁾ nar. **29. 8. 1827**. **Severin** se oženil, ale zemřel bezdětný, ostatní měli vždy několik potomků a i o nich dále pojednává tento článek.

Zmíňme se pro úplnost i o dětech zemřelých. Druhé dítě **Antonín** se narodilo **30. 5. 1813**¹⁴⁾ v domě č. 134 (č.p. 78), ale zemřelo v roce 1814 ve věku 9 měsíců. Zajímavé je z našeho dnešního pohledu, že jeho jméno dostal i další syn, který přežil a budeme o něm dále hovořit. Třetí syn v pořadí **František**¹⁵⁾ se narodil **29. 11. 1814**. O jeho osudu nemáme jasnou představu, protože v matrikách úmrtí záznam chybí, ale také o něm dále nemáme žádné zprávy. Jako páté dítě se narodil **Jan**, a to **16. 5. 1819**,¹⁶⁾ a i on zemřel v jednom roce života. I jeho jméno bylo později dáno dalšímu z narozených dětí. Sedmá v pořadí se narodila jediná dcera **Antonia**¹⁷⁾ a to **25. 5. 1825**, ale i ta zemřela ve věku 10 měsíců. Je vidět, že život Jana a Antonie nebyl jednoduchý a že zažili mnoho smutných chvil. Ale to nejen generace dětí, ale ani následující generace potomků jen stěží mohou vědět a již vůbec se nemohou do takových situací vcítit.

V roce 1810 byla přeložena správa panství ze zámku do Přibyslavi a do roku 1825 zůstala v Polné pouze účtárna, což jistě oslabilo význam města jako správního centra oblasti.

Jan (2) Klusáček zemřel **20. prosince 1851**, jak dokládá poznámka u jeho jména v matrice narozených, a dožil se tedy 69 let.

V roce 1848, tedy 3 roky před smrtí **Jana (2)**, patřila Polná počtem obyvatel, jak uvádí Ivan Pfaff,¹⁸⁾ mezi 10 největších měst v Čechách. Měla v té době 6,5 tis. obyvatel. Několik let před tím dospěl v Polné k vrcholu rozvoj soukenické výroby. V roce se jí zabývalo 612 osob (349 mistrů, 263 tovaryšů a učňů) na 409 stavech.¹⁹⁾ V období, o kterém hovoříme, se soukenické řemeslo významně zasloužilo o rychlý rozvoj města a vzrůst počtu jeho obyvatel.

Janova (2) žena **Antonie Klusáčková**–roz. **Grossová** ho přežila o 20 let a zemřela až **26. června 1871** (připsáno u jejího jména v matrice narozených) ve věku 85 let. Dočkala se tak narození většiny svých vnuků a vnuček. Společné soužití **Jana a Antonie** trvalo 43 let.

Antonie se dožila již zcela jiného období, kdy po požáru města nastal jeho úpadek včetně úbytku obyvatel. Také soukenictví upadalo, až byl v roce 1908 soukenický cech rozpuštěn.²⁰⁾

3. generace (vnuci)

V generaci vnuků je 5 osob, narozených v rozmezí 26 let, tedy v letech 1801 až 1827. Pouze první dva z nich, Tadeáš a Antonína, mohl jejich děda Jan (1) vidět na vlastní oči.

Připomeňme si že, šlo o období napoleonských válek a vlády posledního císaře „Svaté říše římské a národa německého“ a prvního císaře rakouského Františka II. (I), syna pouhé dva roky panujícího Leopolda II, který zemřel 1. 3. 1792. František pak vládl 43 roků, až do roku 1835. Války s Napoleonem trvaly 16 let, v letech 1799 až 1815 významně ovlivnily politický vývoj v Evropě, a tím pádem i v Rakousku a Českém království. V roce 1805 Napoleon zvítězil ve třetí koaliční válce v bitvě u Slavkova a obsadil Vídeň. V roce 1806 se vzdal František titulu římského císaře a Svata říše římská národa německého zanikla. Rakousko prohrálo i 4. koaliční válku v roce 1809, kdy Napoleon podruhé obsadil Vídeň. V následujícím roce 1810 si Napoleon bere za manželku dceru Františka II. arcivévodkyni Marii Luisu. Rakouské hospodářství bylo rozvráceno a vyhlásilo státní bankrot v roce 1811. Měna se znehodnotila v poměru 1 : 5. Poslední 5. koaliční válka s Napoleonem začala v srpnu 1813 po Napoleonových prohrách v Rusku a skončila v říjnu téhož roku bitvou u Lipska, kdy byl Napoleon poražen. V létě roku 1813 se válčilo i na území Čech mezi Libercem a Ústím nad Labem. Mírová jednání v Paříži z roku 1814 ukončila toto válečné období, které se významně dotklo i života lidí té doby. V červnu 1815 definitivně Napoleon prohrál v bitvě u Waterloo.

V tomto období umírá Tomáš (1807), Jan (1) umírá v roce 1808 a pro Jana (2) je to období, kdy zakládá rodinu (1808) a postupně se rodí jeho synové a kdy jistě bojuje o udržení své živnosti.

Vládu v Rakousku výrazně ovlivňoval kníže Metternich, který byl jmenován kancléřem v roce 1810 a byl jím i po smrti Františka II. až do roku 1848, tedy 38 let. V letech 1814 až 1815 se pod jeho předsednictvím konal ve Vídni mírový kongres, který obnovil politickou sílu Rakouska a založil relativní stabilitu Evropy na další desítky let. Jeho režim byl silně konzervativní, ale zajistil po letech krizí, válek a rozvratu klidný a relativně prosperující život. V roce 1811 byl vydán moderní občanský zákoník, který pak ovlivňoval život lidí po dobu mnoha dalších desetiletí.

3. 1. 1. ANTONÍN - 3. generace

Antonín se narodil dne **3. června 1801**. Jeho otcem byl **Tomáš**, prvorozený syn **Jana (1)**. O **Antonínovi** zatím mnoho nevíme, jen to, co lze vytěžit z matrik. Jeho tatínek mu zemřel, když mu bylo 6 let (**1807**), takže život asi neměl zcela jednoduchý.

V roce **1831**, tedy ve věku 30 let se oženil s **Terezií Jarošovou**. Měli spolu 2 děti, a to **Barboru**, narozenou 1. 12. 1832 a **Karla**, nar. v roce 1835. Matrika uvádí, že se oba narodili na Kateřinově. Je tedy zřejmé, že rodina žila v této části města.

3. 2. 1. SEVERIN JAN - 3. generace

Severin Jan se narodil **22. října 1808** v domě č. 134 - M (č.p. 78), 18 dní po úmrtí svého dědečka **Jana (1)**. Porovnáme-li data jeho narození s datem sňatku rodičů, tedy **Jana (2)** a **Antonie, roz. Grossové**, zdá se, že jeho početí bylo důvodem ke svatbě, protože od jejich sňatku **25. 2. 1808** do jeho narození uplynulo pouze 8 měsíců.

Severin uzavřel roku **1834** ve věku 26 let sňatek s **Barborou Bažantovou**. Jejich manželství však bylo bezdětné. V roce 1862 je zmiňován jako kmotr Bohumila Klušáčka; v té době bydlí v Polně č. 3 - M. **Severin** zemřel **14. 6. 1870** (dle záznamu v matrice narozených). Bylo mu 62 let. O jeho životě mnoho nevíme, jen to, že byl tkalcem, a že se u něj tomuto řemeslu učil **Antonín**, jeho bratr.

Jediná zajímavost spojená s jeho jménem spočívá v jeho záměně s otcem **Janem (2)** v několika článcích v již zmíněné publikaci Břetislava Rérycha. Zde u hesla Antonín Klusáček je za jeho otce označen Severin Klusáček, obuvník v č. 145 - M (č.p. 69) na Sezimově náměstí a u hesla Akad. malíř Karel L. Klusáček se za jeho dědečka opět označuje **Severin**, který měl na manželku M. Grossovou (správně by mělo být A). Z matričních zápisů a křestních listů však nade všechnu pochybnost vyplývá, že manželem **Antonie Grossové** a otcem svých dětí byl **Jan (2)** a nikoliv **Severin** a že Severin byl jeho prvním synem. Jak k této záměně došlo nevíme, ale vyplývá z ní poučení o tom, že lidská paměť je velice krátká a spletité příbuzenské vazby upadají již v další generaci v zapomnění. A to je pro nás určitým podnětem a výzvou pokusit se popsat tyto vazby pro příští generace.

Zastavme se na chvíli u domů, ve kterých se rodilo, ženilo či vdávalo, žilo a umíralo. Jejich čísla jsou dobrým vodítkem pro identifikaci jejich obyvatel. Z matrik vyplývá, že v přecházejícím odstavci uvedeném domě č. 145 (č.p. 69) na Sezimově náměstí opravdu **Jan (2)** s **Antonií Grossovou** žili, a to nejpozději od roku 1817, kdy se v něm narodil syn **Antonín**, když jeho zemřelý bratr rovněž **Antonín** se narodil ještě v domě č. 134 - M (č.p. 78). Zde uzavřeli roku 1808 sňatek Jan (2) s Antonií Grossovou, narodil se zde **Severin** a zemřel téhož roku **Jan (1)**. Jeho manželka **Johana** však již zemřela roku 1822 v domě č. 145 - M (č.p. 69), žila tedy v závěru života u svého syna **Jana (2)**. Víme, že v domě č. 8 - M (č.p. 9) se narodily všechny děti **Jana (1)** v letech 1776 až 1786 a v domě č. 47 - M (č.p. 47) se narodila **Antonie Grossová** v roce 1786.

3. 2. 2. ANTONÍN - 3. generace

Antonín, toho jména v rodině **Jana (2)** a **Antonie** již druhý, se narodil v č. 145 (č.p. 69) dne **9. ledna 1817**. V době jeho narození bylo otcí 35 a matce 31 let a bylo to jejich čtvrté dítě. O jeho životě se dochovalo mnoho informací vzhledem k jeho působení jako učitele na polenské škole a jeho velké angažovanosti ve společenském a kulturním životě města.¹⁾ Zachovaly se rovněž jeho vlastnoruční životopisy – krátký z roku 1873 a poměrně podrobný z roku 1896. Můžeme tedy sledovat jeho životní osudy téměř rok za rokem.

Ve svých 12 letech, v roce 1829, skončil šestiletou hlavní školu v Polné a učil se dále u svého otce obuvníkem. Jeho starší bratr **Severin** ve stejném domě působil jako mistr soukenický a Antonín, jak sám píše, se naučil i řemeslo soukenické. V 18 letech se rozhodl jako obuvnický tovaryš jít do světa za získáním praktických zkušeností. To bylo ostatně podmínkou toho, aby mohl v řemesle působit jako mistr. V roce 1835 tedy vyrazil na vandr a původně chtěl do Vídně, kde však dost práce nenašel, a tak procestoval několik měst na Moravě, ve Slezsku, Uhrách a Rakousku. Nejdéle zůstal v Nových Hradech, ale pak se vrátil do Polné, aby na žádost rodičů pracoval doma a vyučil mladšího bratra (**Ludvíka**) rovněž obuvníkem. V roce 1841 (ve věku 24 let) chtěl v Brně navštěvovat, jak sám říká „z touhy po duševní práci“, reálnou školu, ale nebyl na studium přijat. Zůstal v Brně a živil se kondicemi a hudbou až do prázdnin a ve školním roce 1842/1843 vystudoval čtvrtou hlavní třídu v Jihlavě. V roce 1844 pak vystudoval v Brně kurz pro vzdělávání učitelů pro obecné školy. Od roku 1846 (bylo mu 29 let) začal učit, nejdříve v Nížkově, Poděšíně a Borově, v roce 1849, ve věku 32 let, se stal podučitelem v Polné, ale již od října 1849 do srpna 1851 studoval na uči-

telském ústavu „Budeč“ v Praze a získal oprávnění učit na národních školách a roku 1851 se pak stal učitelem II. hlavní třídy v Polné. Současně působil jako choralista v kostele.

V Polné byla nejdříve tzv. normální škola,²⁾ v roce 1817 byla zřízena škola hlavní.

V roce 1852 byl ředitelem školy Ignác Spinar (plat 420 zl. r. m.), druhým učitelem byl **Antonín Klusáček** (plat 367,50 zl. r. m.), třetím učitelem Josef Sequenc (plat 315 zl. r. m.) a 2 podučitelé Josef Litomyšlský (plat 210 zl. r. m.) a Jan Sobotka (plat 175,50 zl. r. m.). Pořadí učitelů bylo důležité z hlediska jejich platů z roku 1859, které uvádíme pro zajímavost v závorce u jména ve zlatých r. m. (rakouské měny či čísla).

Antonín na škole působil 25 let až do roku 1877 (v tomto roce mu již bylo 60 let), kdy byl přeložen (snad za trest) do Škrdlovic u Žďáru nad Sázavou. Nejdříve byl správcem této školy s ročním sluzným 500 zl. r.m, v roce 1885 se stal ředitelem této školy, povýšené na dvoutřídní, se sluzným 700 zl. Po 12 letech v roce 1889 požádal o odchod na odpočinek a vrátil se do Polné. V té době mu již bylo 72 let.

Antonín byl velmi aktivní na kulturním poli. V roce 1862 založil v Polné pěvecký spolek Čestmír a po dlouhou dobu vedl polenské ochotnické divadlo (1856 až 1875), ve kterém též režíroval, překládal z němčiny hry, zhudebňoval dramata, maloval kulisy a vyráběl rekvizity. U ochotnického divadla se již pohyboval jako čtrnáctiletý roku 1831, kdy pomáhal staršímu bratrovi Severinovi s výrobou věcí pro divadelní hru. Po návratu ze Škrdlovic se opět ujal ochotnického divadla, stal se předsedou Měšťanské besedy a správcem hospodářského spolku Viktorin. V září (na sv. Václava) roku 1891, tedy ve věku 74 let, byl raněn mrtvicí a vzdal se všech funkcí.

Antonín se oženil se **Anastázií Dočekalovou**, o deset let mladší dcerou panského úředníka – drába, která se narodila **18. 4. 1827**. Poznali se prý na prknech polenského ochotnického divadla. Spolu měli 2 syny. **Jaroslav** se narodil v roce 1853, kdy otcí bylo 36 let, a **Bohumil** se narodil v roce 1862, kdy otcí bylo 45 let. **Anastázie** zemřela ve věku 68 let dne **31. 10. 1895**. Po její smrti se Antonín již 4. listopadu 1895 přestěhoval ke svému synu Bohumilovi do Prahy, kde také **1. července 1898** zemřel ve věku 81 let.

O Antonínovi se rovněž vypráví, že miloval dceru ředitele polenské školy Severina Prombergera (zemřel 1847), který jí však odmítl dát ševci. Svůj postoj nezměnil ani poté, když Antonín vystudoval. Jeho milá vstoupila do kláštera Alžběteinek v Praze a on si vzal dceru drába.

3. 2. 3. LUDVÍK - 3. generace

Ludvík se narodil **4. srpna 1822** v Polné č. 145 - M (č.p. 69) jako šesté dítě **Jana (2)** a **Antonie, roz. Grossové**. Vyučil se, jak vzpomíná jeho bratr Antonín, obuvníkem u svého otce, za pomoci Antonína, což bylo nejspíše v letech 1839/40, protože v roce 1841 již Antonín odchází do Brna.

Ludvík byl, jak se zdá, ze všech bratrů nejschopnější podnikatel. Provozoval ševcovské řemeslo, ale stal se také, nevíme v jakém roce, nájemcem panského dvora Ovčín a vlastníkem domu č. 42 na náměstí.

Ludvík se oženil s **Annou Svobodovou**, narozenou **8. července 1825**, dcerou **Karla Svobody**, mydláře, měšťana v Polné č. 22 - M a jeho manželky **Johanny roz. Měřinské** z Polné č. 75 - D. Stalo se tak **24. května 1848**.

V té souvislosti udělejme malou odbočku v chronologii potomků Jana Klusáčka a podívejme se na komplikovanost rodopisných vztahů. Anna Svobodová, manželka Ludvíka Klusáčka, měla 4 sestry. S jednou z nich – Johanou – měly společnou svatbu ve výše uvedeném revolučním roce 1848. Tato Johana Svobodová (18. 5. 1829 – 25. 10. 1899) si vzala za manžela Josefa Röhricha (*8. 2. 1823), který byl kramplířem a později účetním záložní. A aby to bylo ještě komplikovanější, tento Josef byl synem Antonína Röhricha, rukavičkáře a Františky Grossové (8. 3. 1795 – 8. 5. 1862). A tato Františka byla sestrou Antonie Grossové, manželky Jana (2) Klusáčka. Takže dvě sestry Grossové si vzali Klusáčka a Röhricha a jejich synové, tedy vnuci Antonína Grosse a Alžběty z Riesenfeldu si vzaly dvě sestry Svobodovi a to ve stejný den. A také, za 50 let, společně oslavili zlatou svatbu, a to dne 24. 5. 1898.

To však ještě není vše. Ludvíkův syn Dobroslav (jak dále uslyšíme) měl dceru Ludvíku (*1880) a jejím manželem se stal Břetislav Rérych, který se narodil 31. 7. 1872 jako poslední ze 14 dětí Johany a Josefa Röhricha. Břetislav Rérych je autorem publikace, ze které citujeme, zakladatelem polenského muzea a ředitelem na chlapecké škole v Polné. Zemřel 14. 10. 1936.

První dcera **Božena** se Ludvíkovi a Anně narodila 16. 4. 1849. Otcí Ludvíkovi bylo v té době 27 let a mamince Anně 24 let. O 2 roky později 10. 1. 1851 se narodil syn **Dobroslav**, v roce 1857 druhý syn **Heroš**, 27. 8. 1859 dcera **Ludmila**, v roce 1861 syn **Gustav** a roku 1865 čtvrtý a nejmladší syn **Karel**. To bylo rodičům 43 a 40 let.

K synům se dále vrátíme, krátce o dcerách. **Božena** se 30. 7. 1877, ve věku 28 let, vdala za 45letého strážmistra četnictva a vdovce Josefa Němce. Působila jako učitelka na národní škole v Polné. Zemřela až 26. 6. 1932 ve věku 83 let. Manželství bylo bezdětné. Byla členskou ochotnického divadla v Polné. Druhá dcera **Ludmila** zemřela mladá 8. 1. 1882 ve svých 23 letech.

Ludvík se angažoval v městské správě, byl obecním radním a zasedal v hospodářském odboru městské rady. V roce 1863 po požáru se stal, podobně jako Antonín, členem třináctičlenného družstva ustaveného na podporu pohofalých, které přijímalo a rozdělovalo dary.³⁾ Dopisem ze dne 31. 12. 1887 oznamuje obecní rada, za purkmistra A. Pittnera, Ludvíkovi Klusáčkovi, že jej na základě jeho žádosti ze dne 28. 9. 1887 zprošťuje úřadu obecního rady a předsedy hospodářského odboru. Bylo mu v té době 65 let.

Jak vzpomíná František Pokorný³⁾ v roce 1939, patřil Ludvík ke zpěvákům na polenském kúru s báječným basem, podobně jako oba jeho bratři Jan a Antonín.

Ludvík zemřel **1. 11. 1908** ve věku 86 let. Ze čtyř bratrů 3. generace se dožil nejvyššího věku a výrazně delšího života se dožil i proti svému otci a dědečkovi.

3. 2. 4. JAN (3) - 3. generace

Jan (3), toho jména v rodině **Jana (2)** a **Antonie** také již druhý, se narodil v č. 145 (č.p. 69) dne **29. srpna 1827** (podle opisu rodného listu ze dne 1. 10. 1940 by to mělo být č. 196, ale to je zjevně nesprávné a nejspíš se jedná o přepis čísla stránky v matrice). Pokřtěn byl od den později 30. 8. 1827. V době jeho narození bylo otci **Janovi (2)** 45 a matce **Antonii** 41 let a bylo to jejich poslední dítě. Byl o 19 let mladší než bratr **Severin**, o 10 let mladší než bratr **Antonín** a o 5 let mladší než bratr **Ludvík**.

O jeho životě není veřejně dostupných tolik informací jako o **Antonínovi**, ale protože byl činný v městské správě, lze dohledat řadu listinných pramenů. Protože je to činnost velice časově náročná, uvádíme pouze nám známé údaje a je velmi jisté, že je bude možné časem ještě upřesnit a rozšířit. Neúplnost údajů však, podle názoru autora, nemůže být důvodem k otálení s publikováním zjištěných informací, protože i tak nedokonalý článek se může stát východiskem pro bádání dalších generací.

Lze předpokládat, že i **Jan (3)** navštěvoval nejdříve šest let polenskou školu a ukončil ji v roce 1839. Dále se pak nejspíš vyučil truhlářem, přičemž toto učení trvalo nejméně 3 roky a 3 roky měl pobýt na vandru. Z dokumentu, který v poznámkách v plném znění uvádíme vyplývá, že sloužil v armádě jako účetní šikovatel. Janovi bylo 20 let v roce 1847, tj. dva roky poté, co byla doba vojenské služby v rakouské armádě snížena ze 14 na 8 let. V roce 1858 pak byla zavedena všeobecná branná povinnost, délka činné služby zůstala osm roků. Je tedy otázkou, kdy Jan (3) sloužil v armádě a kde. Nejspíše to bylo u 21. pěšího pluku, který měl od doby Josefa II. určen za verbovací okres čáslavský kraj, do kterého rovněž patřila Polná. Nebylo to patrně dříve než v roce 1846/47 a za tohoto předpokladu by jeho činná služba skončila v roce 1854/55, a to by mu bylo 28 let.

V roce 1850 byla v Polné zřízena četnická stanice o 5 mužích. Po pěti letech její existence **Jan (3)**, ve věku 28 let, žádá o přijetí k četnictvu, jak o tom svědčí poznámka v matrice, že mu byl vydán **17. 11. 1855** křestní list z důvodu přijmutí k četnictvu. Toto datum dobře navazuje na předpokládaný konec vojenské služby. Přijat k četnictvu ovšem nebyl, protože tuto skutečnost dále neuvádí.

Dle svého vyjádření 3 roky působil jako naddozorce při finanční stráži. Je tedy zřejmé, že místo k četnictvu byl přijat k finanční stráži. Stanice Finanční stráže v Polné se šesti muži byla zřízena v místě již v roce 1837. Sloužil u ní také Josef Němec, manžel Boženy Němcové, významné české spisovatelky, která s ním také v Polné v letech 1840–1842 pobývala.

Nejpozději v roce **1859** se Jan (3) oženil s **Barborou Štěpánovou** ze Skutče, protože již v tomto roce se jim narodila první dcera **Blažena**. Janovi bylo v tomto roce 32 let. Dva roky na to, 1. března **1861**, se pak narodila druhá dcera **Božena**.

V roce **1865** však jeho manželka **Barbora** zemřela. Jejich manželství trvalo tudíž pouze asi 6 let. Patrně žil v domě č. 42, protože následující rok je tento dům uveden v matrice oddaných při jeho druhém sňatku. V další době je dům v držení bratra **Ludvíka** a jeho potomků až do dnešních dnů.

Mezi narozením druhé dcery **Jana (3)** a smrtí jeho manželky došlo v Polné k známé tragické události. Dne **4. srpna 1863** rozsáhlý požár zničil velkou část města včetně domu č. 42 na náměstí, ve kterém patrně **Jan (3)** bydlel.

Jan (3) zůstal sám s šestiletou a čtyřletou dcerou a jistě proto se již vzápětí, dne **5. února 1866** oženil s **Ludmilou (Lidmilou) Köhlerovou**, která se narodila **3. srpna 1841** v Polné 82 - D. Byla dcerou mistra postřihačského **Karla Köhlera** z Polné č. 140 - M (č.p. 74) a **Josefy Winklerové** (8. 3. 1818 – 19. 8. 1897; dcera zemřelého mistra sedlářského Petra Winklera) z Polné č. 10 - M (č.p. 11). Vdávala se tedy ve věku 25 let a byla o 14 let mladší než **Jan (3)**, kterému již bylo 39 let.

Z tohoto manželství se v roce **1868** narodil první syn **Antonín**, **28. 1. 1870** dcera **Karolina**, **17. 2. 1872** druhá dcera **Josefa** a v roce **1874** se narodilo poslední dítě,

druhý syn **Bedřich**. Při jeho narození bylo otci 47 let a matce 33 let. Jak je vidět, plodili **Jan (3)** s **Ludmilou** děti v pravidelné odstupe 2 let. Dokonce **Josefa** a **Bedřich** se narodili ve stejný den.

Rok po narození syna Antonína (žádost je datována **29. 6. 1869**) žádá **Jan (3)** o přijetí na uprázdněné místo městského účetního. Obecní rada jej zvolila 13 hlasy dne 8. července 1869. Převzetí úřadu bylo provedeno dnem 21. července 1869. Roční služné činilo 350 zl. r. m. (pro srovnání – jeho bratr Antonín, přeložený za trest do venkovské školy, měl plat 500 zl.) Podmínkou přijetí do této funkce bylo složení kauce ve výši ročního platu. V této věci se zachoval protokol z 2. 8. 1869, z kterého vyplývá, že kauci ve státních obligacích ve výši 500 zl. složil za **Jana** jeho bratr **Ludvík**. Bylo to tedy pěkné gesto a velká pomoc od staršího bratra. Až v roce 1875 požádal Jan o provedení výměny obligací za vkladní knížku s uloženou sumou 399 zl. 48 kr. Tak se stal mistr truhlářský, ve věku 42 let, účetním města Polná a tuto funkci vykonával až do roku 1903, tedy po dobu 34 let.

Obecní zastupitelstvo jej zprostito funkce 26. 9. 1903, vzhledem k tomu, že jak se uvádí „úřad městského účetního dále zastávat nemůžete“, a od 1. 10. 1903 mu stanovilo roční penzi ve výši 1000 korun.

Penzi si však **Jan (3)** dlouho neužil, protože za dva měsíce, dne **30. 11. 1903**, zemřel a byl pochován do rodinného hrobu na hřbitově u sv. Barbory, kde již byla dříve pochována jeho první žena. **Jan (3)** žil 76 let. Druhá manželka **Ludmila** se dožila 68 let a zemřela **28. 12. 1909**.

Jeho dvě dcery z prvního manželství se provdaly. **Blažena** (1859–1918) se provdala za Karla Hlubockého. Zemřela v roce 1918. **Božena** si vzala Ignáce Zhoře a odstěhovala se do Grazu ve Štýrsku v Rakousku. Zemřela 4. 3. 1951. Jejich potomci žijí až do dnešních dnů.

Dcery z druhého manželství **Karolina** i **Josefa** se neprovdaly. **Josefa** (říkalo se jí teta Pepa) působila jako faktorka. Vykupovala síťky na vlasy a jiné výrobky a prodávala je dále. Její bratr **Bedřich** byl dlouhou dobu svobodný a po určitou dobu s ním bydlel v Praze v Mánesově ulici, kde měl byt a vedla mu domácnost. Zemřela 4 měsíce před Bedřichem dne 7. 12. 1941 ve věku 69 let.

Karolina (říkalo se jí teta Karla) měla „milého“ Antonína Máku, ale toho prý jeho matka zaslíbila bohu, a tak se stal farářem. Máka ve svých 28 letech přišel jako kaplan do Polné.⁶⁾ Karolině bylo v té době 23 let. Později Máka sloužil na faře v Sopotech a teta Karla u něj byla jako kuchařka. K ní se váže v rodině tradovaná věta, kterou při jakýchsi bohoslužbách prohlásil pan farář: „*Kázal bych však nemám komu, Klusáčková jděte domů*“. Karla zemřela 13. 1. 1955, bylo jí 82 let.

4. generace (pravnucci)

Ve čtvrté generaci je devět pravníků a sedm pravnuček Jana (1), kteří se narodili v rozmezí let 1832 až 1874, tedy v rozmezí 42 let.

Mezi narozením posledního vnuka Jana (1) a narozením prvního pravnuka uběhlo pouhých 5 let.

Od roku 1835 vládl v Rakousku císař Ferdinand I., jako český král Ferdinand V., zvaný Dobrotivý. Císařem se stal ve věku 42 let po smrti svého otce Františka. Faktický výkon vlády byl ovšem v rukou kancléře Metternicha, Františkova bratra arcibiskupa.

vévody Ludvíka a hraběte Kolovrata, kteří tvořili tzv. státní konferenci. Bylo tomu z toho důvodu, že Ferdinand trpěl epileptickými záchvaty a nebyl duševně zcela v pořádku. Období formální vlády Ferdinanda a faktické vlády Metternicha a Kolovrata bylo obdobím politické stagnace, ale slušného hospodářského rozvoje a jedním z nejkliďnějších období v našich dějinách. V tomto období se začaly stavět první továrny, začala se budovat železnice (1845 v Praze), bylo to období *biedermeieru*, valčíků, divadelních představení J. K. Tyla (1834), Máchova Máje (1836). V roce 1835 zazněla poprvé píseň *Kde domov můj*.

Takováto období relativního klidu však zpravidla končí krizí, toto období skončilo revolucí roku 1848. Již v roce 1842 bylo katastrofální sucho, které vyvolalo hlad, vysoké ceny, zoufalství chudých. V roce 1844 vypukly v Praze bouře dělníků v kartounkách židovských podnikatelů bratrů Porgesů (obdrželi titul pánů z Porthheimu), které se přenesly i do jiných továren a do jiných měst. V roce 1848 pak celková politická krize v Rakousku-Uhersku vyvolala řadu nepokojů v Benátsku a Lombardii, Uhry vyhlásily samostatnost a v Praze byla v březnu svolána politická schůze do Svatováclavských lázní. I ve Vídni vypukly nepokoje a jejich důsledkem bylo odstoupení knížete Metternicha, který emigroval do Londýna. Císař vyhlásil svobodu tisku a shromažďování a byla vyhlášena konstituce. V červnu 1848 byli studenti na barikádách v Praze rozehnáni generálem Windischgrätzem. V říjnu pak potlačil tentýž generál povstání ve Vídni, rozehnal ústavodárný říšský sněm, který se přesunul do Kroměříže. V prosinci v Olomouci Ferdinand I. abdikuje ve prospěch osmnáctiletého synovce Františka Josefa I.

A tak nastalo dlouhé období vlády Františka Josefa I., které skončilo až jeho smrtí v roce 1916. Stručně řečeno tedy všichni pravnucci Jana (I) svůj produktivní život prožili v tomto období, někteří dokonce i v tomto období zemřeli. Tento heslovitý exkurs do velkých dějin není nutné dále rozvádět, chtěl jen napovědět na jakém pozadí se odehrávaly osudy a dějiny jednotlivých osob našeho vyprávění.

4. 1. 1. Karel - 4. generace

Karel se narodil v Kateřinově čtyři roky po sňatku svých rodičů, **Antonína**, syna Tomáše a **Terezie** roz. Jarošové 15. 7. 1835. Otcí bylo při jeho narození 34 let. To je prakticky jediná informace, kterou máme nyní k dispozici.

4. 2. 2. 1. Jaroslav, prof. - 4. generace

Jaroslav, starší syn **Antonína**, se narodil **20. 4. 1853** v domě č.p. 50 (dnes Česká spořitelna). Jeho otcí bylo již 36 let a již dva roky v té době působil na polenské škole jako učitel. Po ukončení školní docházky na hlavní škole v Polné přešel **Jaroslav**, patrně v roce 1863, studovat na reálné gymnázium v Chrudimi, kde v roce 1869 maturoval. Studoval pak malířství v Praze a ve Vídni a architekturu v Brně.

V letech 1880 až 1897, tedy od 27 let do 44 let, učil kreslení na vyšší reálce v Brně a potom na staroměstské reálce v Praze, a to až do roku 1910, kdy odešel do důchodu (bylo mu 57 let). V roce 1898 vydal publikaci „Paměti ochotnického divadla v Polné“.

Jaroslav se neoženil. S bratrem Bohumilem se zúčastnil mnohých cest do zahraničí, navštívili Francii, Španělsko, Turecko, Holandsko, Palestinu, Itálii, Maroko atd., každý rok jinou zemi. Jako profesor kreslení se podílel na kolorování diapozitivů, které pořídil jeho bratr Bohumil. **Jaroslav** zemřel 3. 8. 1919 ve věku 66 let.

4. 2. 2. Bohumil, MUDr. - 4. generace

Bohumil, mladší syn **Antonína**, se narodil 26. 10. 1862 v Polné. Jeho kmotrem byl Severin Klusáček, měšťan v Polné č. 3, bratr jeho otce. Chodil do hlavní školy v Polné a v letech 1873 až 1881 (8 let) studoval na gymnáziu v Německém (Havličkově) Brodu.¹⁾ Poté studoval v Praze medicínu a promoval v roce 1887, ve věku 25 let. Pracoval od roku 1898 jako městský okresní lékař na Hradčanech. Byl jmenován vrchním zdravotním radou a stal se jedním ze zakladatelů Červeného kříže. Bydlel na Pohořelci, v domě u Jarošů. Jak píše Břetislav Rérych, byl Bohumil jedním z prvních cyklistů a na kole jezdil z Prahy do Polné navštěvovat svého otce. Byl lékařem Charlotty Masarykové, proto byl za I. světové války pod policejním dozorem.

Mnoho času strávil cestováním po Evropě, Středním východě a severní Africe a o svých cestách pořádal v Praze a v Polné přednášky, doprovázené promítáním diapozitivů. Založil sokolskou jednotu „Praha IV“. Je autorem řady příspěvků, které zasilal do humoristických časopisů. Největším jeho literárním dílem je kniha veršované politické satiry **Královské pohádky** o třech částech (*Jak se švec stal králem, Tři černé vlasy, O zakleté princezně*), parodie o podvodném nástupu Habsburků na český trůn. (III. část byla v roce 1898 konfiskována). Knihu ilustroval jeho bratranec akademický malíř Karel Ludvík Klusáček. Pro nás je dnes zajímavá tato kniha z jiného důvodu. Je uvozena obrázkem staré ženy s letopočtem *1786 †1871 a těmito verši:

*V krbu plála zář jak zraky naše,
které na Vás hleděly vždy plaše,
kdykoliv jsme v neděli a svátky
zasedli si u Vás na pohádky.
Tré z nich zvlášť nám líbilo se dětem:
tady jsou a pouť nastoupí světem.
Z Vašich úst by ovšem lépe zněly,
my však jednak mnoho zapomněli
jednak - a to naší vinou není -
v běhu života se leccos změnil.
Proto, babičko - nebožko zlatá-
shovívavě hleďte na vnučata.*

Jde o obrázek Antonie Klusáčkové roz. Grossové, manželky Jana (2), na kterou 25 let po její smrti vzpomínají dva z jejích nejméně čtrnácti vnuků a vnuček.

Bohumil po otci zdědil zájem o divadlo a dlouhou dobu působil na pražských ochotnických scénách. Velmi dobře ovládal několik jazyků; z němčiny a francouzštiny pořizoval překlady divadelních her. Ve 20. a 30. letech minulého století si několikrát zahrál s polenskými ochotníky. Zabýval se také hudbou, velmi dobře hrál na klavír a zpíval. Oženil se s **Annou Honzákovou**, narozenou 19. 1. 1882. Byla o 20 let mladší než manžel. Měli spolu tři dcery: **Jaroslavu** (1908-1959), která se neprovdala, a dvojčata narozená 19. 3. 1910 (**Anna** /+1964/, provdaná Kouklíková a

Věra /† 2. 7. 1994/, provdaná Tuzarová). Dcera Anna Klusáčková se stala v roce 1930 mistrýní ČSR ve skoku do vody.

Bohumil odešel do penze v roce 1932. Trpěl silnou krátkozrakostí a před svou smrtí úplně oslepl. Zemřel 17. 10. 1934, ve věku 72 let v Praze. Jeho manželka zemřela 13. 1. 1961 ve věku 79 let.

4. 2. 3. 1. Dobroslav - 4. generace

Dobroslav se narodil **10. 1. 1851** jako první syn **Ludvíka** Klusáčka a jeho manželky **Anny** roz. **Svobodové**.

Po studiích se stal městským stavitelem na Mělníku. V roce 1881 se na něj obrátil tehdejší purkmistr Antonín Pittner s žádostí, aby vypracoval projekt na novou chlapeckou školu v Polné. Ta byla také podle jeho plánů v pseudorenesančním slohu provedena. Na Mělníku restauroval radnici a provedl řadu veřejných i soukromých staveb, včetně silnic a mostů.²⁾

Uzavřel ve věku 28 let, dne 12. 11. 1879, sňatek s **Alžbětou (Eliškou) Knappovou**, narozenou 18. 11. 1860. Pocházela z Mělníka, jejím otcem byl Antonín Knapp, mlynářský mistr z Písku č. 7 a matkou Antonie Válová (Wahlova). Zajímavostí je, že její sestru Ludmilu si vzal za manželku Dobroslavův bratr Heroš.

Spolu měli jednu dceru **Ludviku**, která se narodila 8. 8. 1880 (24. 5. 1902 si vzala za manžela, jak již bylo výše řečeno, Břetislava Rérycha, který byl bratrancev otce).

Dobroslav zemřel mladý 19. 3. 1892 ve věku 41 let a jeho manželka pár měsíců po něm ve věku pouhých 32 let, a to 22. 11. 1892. **Ludvika** osiřela ve věku 12 let a byla vychovávána v Polné u dědečka v Ovčíně. Sama zemřela až 16. 5. 1979, tedy ve věku 99 let. Co osud jejím rodičům vzal, to naopak jí dal.

4. 2. 3. 2. Heroš Jan - 4. generace

Heroš se narodil **21. 6. 1857** v domě č. 127- M (MN Polná C 559) jako druhý syn **Ludvíka** Klusáčka, mistra obuvnického, a jeho manželky **Anny**, roz. **Svobodové**.

Také **Heroš**, podobně jako jeho nejmladší bratr Karel a bratranec Bohumil, studoval na gymnáziu v Německém Brodě. Strávil tam však pouze jeden rok v letech 1869 a 1870. V letech 1876 až 1883 působil po dobu 7 let v obchodě se smíšeným zbožím Josefa Stolze v Německém Brodě jako obchodní příručí a později knihvedoucí. Tři roky na to (6. 9. 1886) mu vystavuje Obecní rada města Polné (podepsán A. Pittner) a Děkaný úřad (podepsán děkan Jelínek) vysvědčení o mravnosti „kvůli dosažení listu živnostenského“.

O rok později **Heroš**, již uváděný jako kupec v Polné č. 42, uzavírá, dne 15. 6. 1887, sňatek³⁾ s **Ludmilou (Lidmilou) Knappovou** z Mělníka č. 100/II. Jejím otcem byl Antonín Knapp, mlynářský mistr z Písku č. 7 a Antonie Válová (Wahlova)⁴⁾ z Mělníka. Oba byli svobodní, on ve věku 30 let, nevěsta ve věku 21 let. Mezi svědky je i bratranec MUDr. Bohumil Klusáček, t. č. lékař ve všeobecné nemocnici v Praze.

Ludmila zemřela mladá, ve věku 36 let dne 14. 3. 1902. Měla srdeční vadu, zánět ledvin a plic. (MU Polná, s. 960). Následovala tak v tomto směru svou sestru Alžbětu. Po její smrti se Heroš znovu oženil. Vzal si **Marii Fialovou** z Podleského mlýna, narozenou 8. 12. 1871. Byla o 14 let mladší než Heroš, ale neměli spolu další potomky.

Z prvního manželství se narodila **Eliška**, provdaná Kašíková (6. 11. 1889 – 25. 9. 1971), **Ludvík** (20. 8. 1892 – 24. 3. 1955) a **Dobroslav** (17. 10. 1895 – 25. 10. 1915). Dobroslav padl na ruské frontě u Komarova.

Heroš převzal po otci hospodaření na pronajatém dvoře Ovčín. Zemřel 23. 11. 1923 ve věku 67 let. Při pozemkové reformě po roce 1919 se stal dvůr tzv. zbytkovým statkem a přešel do vlastnictví Herošova syna Ludvíka. Šlo o 36 ha půdy, z toho 35 ha půdy zemědělské.⁵⁾ V jeho potomcích pokračuje rozrod Klusáčků ve dvou liniích do současnosti.

4. 2. 3. 3. Gustav - 4. generace

Dne 2. 8. 1861 se narodil Ludvíkovi a Anně Svobodové třetí syn **Gustav**. Zemřel však ve věku 29 let, dne 29. 1. 1890.

4. 2. 3. 4. Karel - 4. generace

Karel Ludvík Klusáček⁶⁾ se narodil dne **25. října 1865** jako poslední dítě **Ludvíkovi** a **Anně**, roz. **Svobodové**. To bylo rodičům 43 a 40 let. Tak, jako jeho bratranec Bohumil, i **Karel** studoval v letech 1877 až 1885 na osmiletém gymnáziu v Němčickém Brodu.⁷⁾ V letech 1877 až 1881 na gymnáziu studovali souběžně, což se jistě odrazilo v jejich další spolupráci při psaní a ilustrování.

Poté studoval malířství na Akademii u profesorů Lhoty a Piknera. Jeho vzorem byl Mikoláš Aleš. Ilustrace v jeho stylu zveřejňoval v mnoha časopisech. V osmdesátých a devadesátých letech devatenáctého století zhotovoval předlohy pro výzdoby fasád; výzdoba průčelí radnice v Pardubicích (1894), výzdoba domů v Chlumci nad Cidlinou, Mělníku, Lounech, mozaika na průčelí domu spolku Hlahol, návrh sgrafit na výzdobu průčelí Hlávkových studentských kolejí, malířská výzdoba průčelí malostranského domu U Malířů. Proslavil se svým obrazem *Bouře v Praze po stěti Jana Želivského*. V roce 1913 se podílel na výzdobě divadelního sálu náchodského hotelu Beránek. Jeho malby zdobí schodiště bývalé Zemské banky na Příkopě (dnes Živobanky), pro niž vytvořil třináct velkých nástěnných maleb, zdobících hlavní schodiště druhého patra, na téma hold různých profesí Čechii (1896). Vytvořil nástrovní malbu v ústředním sále druhého patra Muzea hlavního města Prahy s názvem *Apoteóza slavné minulosti Prahy* (Praga caput regni). Pro zámek v Hořovicích vytvořil cyklus olejů k Wagnerovu Parsifalu. Dvě rozměrné malířské historické kompozice z roku 1900 zdobí zasedací síň ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře.

Měl velký vztah k historii a památkám. V roce 1908 zakoupil a restauroval renesanční dům U Vejvodů v Jilské ulici v Praze a zachránil jej tak před demolicí. Koupě mu však přinesla řadu problémů, jak při obnově a dostavbě domu, tak i při následném provozu restaurace a kina i s nájemci.

Asistoval u vzniku spolku Mánes i jeho spolkového časopisu Volné směry, který v letech 1897 až 1899 redigoval. Přátelil se velmi se sochařem Stanislavem Suchardou; přítel je údajně nazývali *Klusardou a Sucháčkem*. Později se sblížil s Jednotou umělců výtvarných a od roku 1902 se zařadil k těm, kteří zakládali jejich měsíčník Dílo. Stal se aktivním členem Klubu Za starou Prahu, navrhl jeho první legitimace a pronajal mu rovněž prostory v domě U Vejvodů. V rodné Polné se angažoval při adaptaci hradu na muzeum.

Jeho manželkou se stala **Mariana Jiráčková**, která se narodila 19. 3. 1878. Jejich sňatek se konal 7. 9. 1896. Měli spolu jedinou dceru **Marii** (4. 6. 1901 – 22. 5. 1968). Koncem života jeho aktivity, po záchvatu mozkové mrtvice, polevily a 21. února 1929 zemřel ve věku 64 let na zápal plic. Jeho manželka zemřela až 25 let po něm dne 9. 3. 1954. Dcera Marie Klusáčková zůstala svobodná. Po roce 1945 se v Polné angažovala v loutkovém divadle. V letech 1956 až 1965 vedla úspěšně také dětský kroužek loutkového divadla.

4. 2. 4. 1. Antonín - 4. generace

Z druhého manželství **Jana (3)** s **Ludmilou Köhlerovou** se v roce **1868** narodil jejich první syn **Antonín**. Otcí bylo 43 let, matce 29 let.

Antonín působil v Polné jako kovář. Jeho manželkou se stala **Anna Omesová** z Přibyslavi, která byla kloboučnicí. Měli spolu dva syny. **Jiří**, narozený 6. 4. 1902, se oženil v roce 1924 s **Františkou Kousalovou** z Velvar a měl s ní dva syny. V jeho potomcích pokračuje ve třech větvích rozrod Klusáčků do současnosti. Druhý syn **Václav** zemřel svobodný ve věku 32 let na tuberkulózu.

Antonín se dožil pouze 47 let. Zemřel v době 1. světové války v roce 1915. Jeho manželka **Anna** zemřela jako 73letá 20. 3. 1949 a přežila jej tak o 34 let.

4. 2. 4. 2. Bedřich - 4. generace

Po dvou dcerách se dne **17. 2. 1874** **Janovi (3)** a jeho druhé manželce **Ludmile** narodil druhý syn a poslední dítě **Bedřich**. Jako místo narození se uvádí Polná 44 - M. Při jeho narození bylo otcí již 47 let a matce 33 let.

Můžeme předpokládat, že v roce 1880 započal svou školní docházku v Polné. Absolvoval strojní průmyslovou školu a pracoval později jako přednosta obchodního oddělení u strojírenské firmy Daněk v Karlíně, později ve firmě ČKD. Ta vznikla v roce 1927, když se sloučily firmy Českomoravská-Kolben a Breitfeld-Daněk. Měla závody ve Vysočanech (lokomotivka) a na Smíchově (továrna na tramvaje).

Otec mu zemřel, když mu bylo 29 let. Zůstal dlouho svobodný a žil po určité době se svou rovněž svobodnou sestrou **Josefou**. Až **7. 6. 1914**, tedy ve 40 letech, se oženil s **Františkou Philipovou**, dcerou **Julise Philipa**, zámečníka a dílovedoucího ze Žižkova a **Růženy** roz. **Jelínkové** z Karlína. Františka Philipová se narodila **10. 9. 1888** a bylo jí tedy v roce sňatku 26 let a byla o 14 let mladší než ženich. K jejich seznámení došlo patrně díky Františčině otcí Juliovi, který hrával s Bedřichem karty. Julius byl pouze o 8 let starší než Bedřich.

Oddací list vystavil novomanželům farní úřad u sv. Prokopa na Žižkově,⁸⁾ oddávajícím knězem byl nám již známý přítel **Bedřichovy** sestry **Karoliny** Antonín Máka, farář v Sopotech, na základě delegace od faráře u sv. Prokopa. Také svědkové Bernard Holubář a František Macek byli ze Sopot. Novomanželé pak rovněž v Sopotech trávili část svatební cesty. Druhá část se odehrávala v Itálii.

Dvacet jedna dnů po uzavření manželství byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Ferdinanda d'Este a měsíc na to vypukla I. světová válka. Nebyl tedy začátek jejich společného života asi zcela jednoduchý.

Ještě v tomto roce, 6 měsíců po svatbě, se narodil dne 10. 12. 1914 jejich první syn **Bedřich**, který byl později lékařem. Druhý syn **Jiří**, autorův otec, se narodil 25. 5. 1917 a třetí syn **Miloš** pak 29. 4. 1922.

Dědeček v závěru života trpěl angínou pectoris a zemřel za války dne **24. 3. 1942** ve věku 68 let. Jeho manželka **Františka** zemřela 23 let po něm dne **8. 11. 1965**, ve věku 77 let. Jejich společné manželství trvalo 28 let.

Článek je pokusem o alespoň částečné zachycení zlomků historie jedné rodiny a jejího rozrodu. Je až s podivem, jak rychle se takové souvislosti zapominají a jak se ztrácí kontakty mezi blízkými příbuznými. Barvitě osudy lidí se nám podařilo stěsnat do několika vět či odstavců. Některé informace jsou neúplné, není vyloučeno, že i ne zcela dobře interpretované. I o životě nejbližších neví často děti a tím spíše vnuci či pravnuci téměř nic a tak je někdy těžké zjistit i přesné datum narození nebo úmrtí. O pocitech, touhách, přáních, prožitcích, radostech i smutku našich předků a příbuzných nevíme nic. Bylo by možné hledat a jistě i nalézt mnohé další střípky informací, ale to by přineslo velké časové ztráty a neúměrně by se rozšířil text článku. Snahou pisatele je vytvořit základ pro další precizaci a rozšíření informací o jeho rodu a vzbudit zájem i dalších příslušníků mnohých, dodnes žijících a často mnohonásobně spřízněných, polenských rodů.

Poznámky:

1. Jan (1) - 1. generace

- 1) Jan (1), matrika signo 2587, folio 33, NCZ 1743-1768
- 2) na foliu 214 o svatebním zápisu je však patrně chybně uvedeno, že sňatek uzavřeli nevěsta panna **Terezie**, dcera **Jana Novotného**, šafáře (villici) dvora **Dvorce** a ženich mládenec **Karel**, syn zemřelého Jakuba Klusáčka, měšťana a radního z Přibyslavi. Z dalších zápisů i zápisů v polenských matrikách však vyplývá, že otcem **Jana** byl **Pavel Klusáček** a nikoliv Karel. Kdy zemřel **Jakub** zatím nevíme, protože matriky z Přibyslavi před rokem 1743 nejsou dochovány.
- 3) matrika oddaných, inv. č. 36, folio 441, Státní oblastní archiv Brno; svědky byli František Korejtko, Jan Novotný a Marie Anna Skočdopolová.
- 4) Johana - matrika narozených, inv. č. 29, pagina 212, SOA Brno.
- 5) svatba s Karlem Budínským se konala 29. 1. 1771, svědky byli Jakub Sázavský, Ignác Losenický, Marie Skočdopolová a Veronika Šimánková (sestra Johany), matrika oddaných inv. č. 36, folio 431. Karel Budínský pocházel z Kutné Hory. V roce 1764 se oženil se vdovou Kateřinou Langovou, ale zemřel již 1. 12. 1772 ve věku 38 let. Znamená to, že se narodil asi v roce 1735.
- 6) Půža F., *Poddanství lidu vesnického na bývalém panství polensko-přibyslavském*, Přibyslav 1937.
- 7) Rosina - matrika narozených, inv. č. 31, SOA Brno. Kmotrou byla Marie Anna Šrutková, kloboučnice, řezník Josef Sedlák a soukenice Ludmila Vítková.
- 8) Jan (1) - matrika zemřelých, inv. č. 42, pagina 200, SOA Brno.
- 9) Johana - matrika zemřelých, inv. č. 42, pagina 289, SOA Brno.

2. generace (synové)

- 1) Tomáš - matrika narozených, inv. č. 30, s. 12, SOA Brno.
- 2) Tadeáš - matrika narozených, inv. č. 31, folio 175, SOA Brno.
- 3) Antonín - matrika narozených, inv. č. 31, folio 190, SOA Brno.
- 4) Marie - matrika narozených, inv. č. 31, folio 210, SOA Brno.
- 5) Jan (2) Klusáček se narodil a byl pokřtěn 24. května 1782, jak dokládá matrika narozených inv. č. 30, IV, s. 126, SOA Brno. K dispozici je také protektorátní křestní list, který mylně uvádí datum narození 24. 1. 1782, ostatní údaje jsou shodné s matrikou. Zápis v matrice je v latině a

to v první rubrice nové strany č. 126 uvozené rokem 1782, následují 2 další zápisy narozených a začíná nový blok jmen nadepsaný Junius, tedy červen. Pro zajímavost uvádíme doslovný přepis všech matričních údajů (názvy sloupců tučně, po pomlčce obsah sloupce):

Dies nat. - 24; **Dies ba.** - 24; **Baptisans** - Pa. Floribertus Capuc;; **Infans** - Joannes Bapt. (?); **Parentes** - Joannes Klusáčzek sutor et civis Pol. filis Pauli civis Pržibislav: Uxor ejus Joanna filia + Alexii Schimanek civis Polnen: Liberi; **Levans** - Franciscus Schrutka civis pilleator (kloboučník); **Testes** - Anna Uxor Josephi Sedlak civis lanisnis (řezník), Ignátius Witek civis; **Relig** - Cath; **Locus** - Civitas Polna; **N** - 8. (Protektorátní křestní list uvádí Annu Sedlákovou jako porodní asistentku).

6) Matrika sňatků folio 69, v matričním zápise je uveden věk ženicha 23 a věk nevěsty 22; věk ženicha je nesprávný. Zápis je poněkud nečitelný, jisté je, že Jan byděl v domě otce, č. p. 134 (v něm otec zemřel).

7) Antonie - matrika narozených inv. č. 31, SOA Brno.

8) Lukáš Vojtěch Riesenfeldr z Riesenfeldu byl jihlavským primasem a 12. října 1642 byl císařem Ferdinandem III. povýšen do šlechtického stavu a obdařen erbem. Zařadil se tak mezi tzv. erbovní (novoštitné) rody, povyšované do šlechtického stavu za zásluhy (August Sedláček, *Českomoravská heraldika II.*, s. 592, Milan Mysliveček, *Erbovník 2*, s. 149).

9) Břetislav Rěrych, *Rodáci a obyvatelé města Polné*, 1935, s. 55.

10) Severin Jan - matrika narozených, inv. č. 31, folio 271, SOA Brno.

11) Antonín - matrika narozených, inv. č. 32, folio 14, SOA Brno.

12) Ludvík - matrika narozených, inv. č. 32, folio 96, SOA Brno.

13) Jan (3) - matrika narozených, inv. č. 32, folio 196, SOA Brno.

14) Antonín - matrika narozených, inv. č. 31, s. 334, SOA Brno.

15) František - matrika narozených, inv. č. 31, s. 359, SOA Brno.

16) Jan - matrika narozených, inv. č. 32, folio 49, SOA Brno.

17) Antonia - matrika narozených, inv. č. 32, folio 113, SOA Brno.

18) Ivan Pfaff, *Obrozenecká společnost na Vysočině*, KLP Praha, 1995, s. 20-21.

19) tamtéž, s. 22.

20) Jan Prchal, *Polná v 19. století*, Linda Polná, 2005, s. 50.

3. generace (vnuci)

1) Antonín - O jeho životě viz: Jan Prchal, *Biografický slovník Polenska*, s. 66, 67; Břetislav Rěrych, *Rodáci a obyvatelé města Polné*, s. 23.; Polná 1242 -1992, s. 200.

2) František Pojmon, *Polná - popis dějepisný, místopisný a statistický*, s. 120.

3) tamtéž, s. 75.

4) František Pokorný, *Na polenském chóře před 50 lety*, Polensko, 2, 1939.

5) listina z archivu obce Polná, uloženého ve Státním okresním archivu Jihlava, karton 41, kterou uvádím v přepisu:

Slavná obecní rado!

Jan Klusáček, mistr truhlářský

prosí o milostivé udělení místa obecního počtetvedoucího s přílohou A. B. C.

Slavná obecní rado!

Dle konkursu od slavné městské rady dne 19 ho června t.r. uveřejněného dozvěděl se s uctou podepsaný,

že při nadřčené městské radě místo počtetvedoucího uprázdňeno jest.

An se v úctě podepsaný potřebnými vlastnostmi v nadřčeném konkursu naznačenými vykázáti muže, osměluje se o milostivé udělení místa tohoto žádati, zakládajíc prosbu svou v následujících důvodech:

- 1. Dle přílohy lit: A. sloužil sem co oučetní šikovatel a tedy zkušenost k vedení oučtu nabyt.*
- 2. Dle přílohy lit: B byl sem po 3 leta při c.k. finanční strážii co naddozorce.*
- 3. Dle přiloženého křestního listu jsem 42 roku star; jsem zdrav, mé chování slavné radě známo a přiměřenou kaucii jsem hotov na požádání složitii. Pročež prosim, slavná obecni rado ráčiiž mně místo počtvedoucího milostivé uděliti.*

v Polné dne 29. června 1869

Jan Klusáček

Zachoval se i koncept odpovědi, Okresní archiv Jihlava, obecní archiv Polné, karton 41:

P. Janu Klusáčkovi v Polné!

Obecní výbor na svém sezení dne 12. července 1869 č. 450 - k žádosti Vaši ze dne 29. 6. b. m. - zvolil Vás většinou hlasů za obecního počtvedoucího a spolu daně výběřčího prozatímně na jeden rok se služným ročním 350 zl. r.m. O tomto zvolení dává se Vám s tím rozhodnutím věděti, že podle instrukce, která se Vám doručí domů, úřad svěřený řádně vésti a kaucii v obnosu služného bud' v hotovosti neb státních úpisech dle kursu denního u podepsaného purkmistra složitii povinnen jste. Přílohy A. B. C se nazpět vrací.

Obecní úřad města Polné 13.7.1869. Sobotka.

Přítom se Vám oznamuje, že likvidace a odevzdání úřadu počne se dnem 21. července 1869. Poukaz na pokladnici obecní ohledně vyplacení služného.

6) Antonín Máka se narodil 20. 2. 1867 ve Stružinci a vysvěcen za kněze byl 13. 6. 1890. Od roku 1895 působil v Polné jako kaplan. V roce 1915 je již farářem v Sopotech, příslušejících do polenského vikariátu. Zemřel v roce 1929. Direktorium 1915, almanach biskupství Královéhradeckého z roku 1915, s. 196, odst. 11.; Jan Prchal, *Polná v 19. století*, s. 50.

4. generace (pravnucci)

- 1) Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě (Almanach 1935), s. 72.*
 - 2) Břetislav Rérych, Rodáci a obyvatelé města Polné, 1935, s. 67.*
 - 3) matrika oddaných J/II, folium 46, č. ř. 2.*
 - 4) Antonie Wahlová, matka Herošovy manželky, se narodila 6. června 1831 v Hořině 25. Jejím otcem byl Antonín Wahla, syn Josef Wahly z Liblic a Doroty Hružové. Tatínek byl vojen-ským sedlářem při císař. král. regimentu kyrysníků č. 1 Františka I., později Oberstleutnant druhé švadrony, ležící v kasárnách na Mělníku. Matkou byla Marie Magdalena Wáchová, dcera Jan Wáchy, chalupníka z Hořina č. 25 a Kateřiny Bezerkové (matrika narozených I./267).*
 - 5) Jana Pšeničková, Zbytkové statky v Čechách 1919- 1948, vydal Státní ústřední archiv v Praze 1998.*
 - 6) O jeho životě: Pechová Petra, Malíř Staropražan Karel Ludvík Klusáček, Linda, Polná 2000.*
 - 7) Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě (Almanach 1935), s. 186.*
 - 8) matrika oddaných 7 fol. 365.*
- Poznatky z obecné historie byly čerpány a citovány z knih Petra Hory – Hořejše Toulky českou minulostí, 5. díl, Baronet & Via Facti, Praha 1996.*